

P_raktijk P_roject 2010-2011

Een kijkje door de ogen van de creatief therapeut

Procesverslag

Naam: Ellen van Loenen

Student nr.: 1520199

Consulent: Dhr. H. van Keken

Beoordelaar: Dhr. K. Buurman

Datum: 12 december 2010

Inhoudsopgave

	Pagina
Inleiding	3
1 Plan van Aanpak	4 - 12
1.1 Kwestie	5
1.1.1 Vaktherapie op regulier onderwijs.	5
1.1.2 Behoeften van een mens.	5
1.1.3 Effect van de leerkracht op vaktherapeutische behandeling van het kind.	6
1.1.4 Workshop Creatieve therapie	6
1.2 Toelichting	7-8
1.2.1 Toelichting begrippen	7
1.2.2 Toelichting vooronderzoek : kadering van onderwerpen en begrippen	7-8
1.3 Belanghebbende bij dit product	9-10
1.3.1 Doelgroep	9
1.3.2 Adresgroep	9
1.3.3 Evaluatiegroep	9
1.3.4 Totale veld van belanghebbenden	10
1.4 Productomschrijving	11-12
1.4.1 Product	11
1.4.2 Doelstellingen	11
1.4.3 Beschrijving van het beoogde resultaat	11
1.4.4 Kwaliteit criteria	12
1.4.5 Planning	12
2. Vooronderzoek	13 - 25
2.1 Inleiding	14
2.2 Vaktherapie en regulier basisonderwijs	15-16
2.2.2 Handelingsrepertoire leerkrachten regulier basisonderwijs	15
2.2.3 Toename psychische hulpverlening op regulier onderwijs	15
2.2.4 Creatieve therapie in het regulier basisonderwijs	16
2.3 Roos van Leary	17-18
2.3.1 Roos van Leary	17
2.3.1 Interactiewijzer	18
2.3.2 Axenroos	18
2.4 Mediapsychologie	19-20
2.4.1 Beeldretorica	19
2.4.2 Retorische beeldanalyse model	19-20
2.5 Fotografie	21-23
2.5.1 Claire Craig	21
2.5.2 Fotograaf Miina Savolainen	21-22
2.5.3 Interview fotograaf Eva Soijink	22-23
2.6 Samenvatting Vooronderzoek	24
5.6 Conclusie Vooronderzoek	25
3. Evaluatie	26 - 32
3.1 Product evaluatie	26-29
3.1.1 Feedback	27-28
3.1.2 Conclusie	28
3.1.3 Aanbevelingen	28-29
3.2 Evaluatie product ontwikkeling	30-32
3.2.1 Start en proces	30
3.2.2 Positieve ervaringen	30-31
3.2.3 Knelpunten	31
3.2.4 Leerpunten	31-32
4. Slotwoord	33
5. Bronnen	34
Bijlage 1 t/m 4	

Inleiding

Voor u ligt het procesverslag van de workshop *“Een kijkje door de ogen van de creatief therapeut.”* De ideeën voor dit project zijn tot stand gekomen aan de hand van mijn derde jaar stage creatieve therapie beeldend op het regulier basisonderwijs. Tijdens deze stage kwam ik erachter dat het belangrijk is dat leerkrachten kennis hebben over vaktherapie tijdens het samenwerken met een vaktherapeut. Ook zag ik dat leerkrachten bij probleemgedrag van kinderen niet altijd de juiste handelingswijze inzetten. Dit kan zorgen tot verergering of in stand houding van het des betreffende gedrag. Door deze twee bevindingen ben ik een workshop gaan ontwikkelen over vaktherapie voor leerkrachten in het regulier basisonderwijs.

In dit verslag zullen verschillende fases van de ontwikkeling van de workshop beschreven worden. Daarnaast zal er een evaluatie gedaan worden van de workshop en mijn ervaringen. Tijdens de ontwikkeling van deze workshop zijn er een aantal tegenslagen geweest waardoor het project moest aanpassen. Zo kon ik de workshop niet meer geven op de school door omstandigheden binnen het team. Daarom is het uiteindelijke product een beschrijving van de workshop.

De opbouw van dit verslag bestaat uit een aantal hoofdstukken. Elk hoofdstuk is een fase de totstandkoming van de beschrijving van de workshop.

1. Plan van Aanpak

Voor fiatteringformulier zie bijlage 1

1.1Kwestie

Op verschillende basisscholen in Nederland zijn studenten en professionals werkzaam die vaktherapie aanbieden. Onder leerkrachten is er weinig kennis over de inhoud van vaktherapie. Dit gaat ten koste van de inzet en effectiviteit van de vaktherapie. Daarnaast worden kinderen soms ten onrechte aangemeld doordat de leerkracht het gedrag van het kind als probleem ervaart. Vaak is in deze gevallen de interactie tussen leerkracht en leerling de reden dat het probleem gedrag plaats vindt.

1.1.1 Vaktherapie op regulier onderwijs

Binnen het speciaal onderwijs is de vaktherapie al langer aanwezig dan in het regulier onderwijs. Binnen het regulier onderwijs worden tegenwoordig kinderen met psychische problematiek steeds vaker aangemeld. Dit zorgt voor een groei van vaktherapie op regulier onderwijs. Leerkrachten krijgen vaker te maken met de vaktherapeutische behandeling van kinderen en de verandering van het gedrag van het kind. Verandering van gedrag bij het kind gedurende en na afloop van de vaktherapeutische behandeling vereist ook verandering van gedrag van de groepsleerkracht. Dit zorgt er voor dat het belangrijk is dat leerkrachten kennis hebben over vaktherapie en interactie en hierdoor geprototyperiseerd (Swaan, 2004) worden.

De vaktherapeut op regulier onderwijs behandelt zowel kinderen met psychische problematiek als wel kinderen die gelabeld worden door leerkracht/IB'er als een kind met probleem gedrag. Het kind geeft door dit gedrag aan dat het niet goed met hem/haar gaat en het niet aankan wat er van hem/haar gevraagd wordt. Vaak heeft het kind positieve stimulans nodig maar krijgt juist negatieve reacties op het gedrag. Het gevolg hiervan is dat het zelfbeeld van het kind beschadigd wordt. Doordat een vaktherapeut de oorzaak van het gedrag van het kind observeert en aanpakt en daarnaast positieve ervaringen geeft zal het kind weer verder kunnen in zijn/haar ontwikkeling. Dit zorgt voor preventie van psychische problemen en of schade bij het kind nu en/of in de toekomst.

1.1.2 Behoeften van een mens.

Nu eerst een kleine zijspoor naar de ontwikkeling van mensen. Dit om zicht te krijgen in het verschil tussen het gebied waar de vaktherapeut en het gebied waar een leerkracht aan werkt.

Wanneer het kind vastloopt in het leren kunnen van psychische problemen aan ten grondslag. Daarnaast kan er ook een onvervulde behoefte vervuld moet zijn bij het kind om te kunnen. Om dit te hiernaast de piramide van Maslow. Dit geeft weer welke behoeftes een mens heeft. Een wordt van onder opgebouwd en kan niet bestaan de onderste stenen. Zo is het ook met de behoeftes van een mens. Wanneer er niet aan de behoefte veiligheid en zekerheid is voldaan zal mens zichzelf niet kunnen ontplooien. Zo kan een een onveilige thuissituatie nooit optimaal kunnen presteren op school. School valt onder een vorm van zelfontplooiing. Doordat het kind niet aankan wat er van hem/haar gevraagd wordt uit zich dat in het gedrag van het kind. Dit gedrag wordt vaak als moeilijk ervaren door volwassenen en/of andere kinderen.

er tal
liggen.
zijn die
leren.
model
piramide
zonder

een
kind uit

Dit model geeft duidelijk het verschil in niveau aan waar de vaktherapeut en waar de leerkracht aan werkt. De leerkracht werkt aan waardering, erkenning en zelfontplooiing terwijl de vaktherapeut over het algemeen werkt aan behoefte aan veiligheid en zekerheid, sociaal contact, waardering en erkenning en waar mogelijk ook aan de lichamelijke behoeften.

1.1.3 Vaktherapeutische behandeling op regulier onderwijs

Vaktherapie is een therapievorm die aansluit bij kinderen doordat er niet gepraat maar gedaan wordt. Kinderen leren vanuit nature door spel en hier kan vaktherapie op inspelen. Wanneer vaktherapeuten op een school werkzaam zijn betekend dit dat ze binnen de school een plek hebben of langs komen bij de kinderen op school

gedurende schooluren. De vaktherapie in basisonderwijs is vooral gericht op de sociaal emotionele ontwikkeling van kinderen en de effecten zullen in de klas zichtbaar zijn.¹

Een vaktherapeut werkzaam op regulier onderwijs zal niet alleen kinderen met een diagnose voor een psychische stoornis maar ook zonder diagnose voor een psychische stoornis behandelen. De reden van behandeling van deze kinderen kunnen uit een lopen. Er zal altijd door overleg tussen de leerkracht/ ib'er en vaktherapeut vastgesteld zijn dat het kind sociaal emotioneel vast loopt. De vaktherapeut neemt het kind in observatie en gaat vervolgens nadenken over een vervolg behandeling. Over het algemeen gaat het kind door voor behandeling en zal de vaktherapeut gemiddeld een keer per week een sessie houden. Soms is het door complexiteit van problematiek nodig dat de vaktherapeut het kind doorverwijst naar een diagnose en/of behandelplek.

1.1.4 Effect van de leerkracht op vaktherapeutische behandeling van het kind

De leerkracht is zelf ook onderdeel van de effectiviteit van de behandeling. Ten eerste is het van belang dat de leerkracht weet wanneer hij/zij een vaktherapeut inzet. Om de behandeling van een kind zo effectief mogelijk te maken is het van belang dat er goede communicatie is tussen vaktherapeut en leerkracht. Daarnaast zal de leerkracht moeten om kunnen gaan met het gedrag van het kind en de verandering die hierin plaats vindt tijdens en na de therapie periode. Wanneer een kind niet alleen in de therapie maar ook daar buiten op dezelfde manier behandeld wordt zorgt dit voor een stabiele situatie. Als een situatie stabiel is zal het kind de overeenkomsten in de verschillende situaties herkennen. De situatie is dan duidelijk en overzichtelijk waardoor het kind zich veilig zal voelen. De leerkracht dient dus in staat te zijn dezelfde handelingswijze toe te passen als de therapeut. Dit vergt echter vernieuwde inzichten van de leerkracht wat betreft gedrag en interactie met het kind. Daarnaast ook inzicht in de inhoud over vaktherapie en benadering van een vaktherapeut naar een kind.

1.1.5 Conclusie: Workshop vaktherapie

Om vaktherapie zo effectief mogelijk binnen het regulier basisonderwijs in te kunnen zetten hebben leerkrachten kennis over vaktherapie nodig. Door kennis over vaktherapie kunnen ze gericht op signalen van het kind een vaktherapeut inschakelen. Ook kan door interactie en goed observeren van een situatie probleem gedrag voorkomen worden. Daarom dienen leerkrachten bewust te worden van eigen interpretatie kader, behoeften van kinderen en hoe het bewust en op de juiste manier inzetten van houdingen oplossing kan bieden voor probleem gedrag.

Wanneer mensen ervaren en zich over dingen verbazen blijft informatie beter hangen. Daarom wil ik een workshop ontwikkelen voor leerkrachten over vaktherapie, behoeften van kinderen, interactie patronen en de waarde ervan. Het uitgangspunt van de workshop is vaktherapie en de andere aspecten zijn onderlagen die in de workshop onder vaktherapie naar voren komen. Het gaat daardoor naast de kennis over vaktherapie over bewustwording van eigen interpretaties en houdingen.

¹ http://www.vaktherapie.nl/userfiles/files/Docs_Agenda/2010-03-31_Programma_studiedag_Vaktherapie_op_scholen_3.pdf

1.2 Toelichting

1.2.1 Toelichting begrippen

Protoprofessionalisering

Het begrip protoprofessionalisering (Swaan, 2007) houdt in dat professionele kennis en houdingen door leken aangenomen wordt. Wat een arts zegt en hoe hij doet wordt door leken in persoonlijke gesprekken herhaald en nageleefd. De volgende omschrijving geeft weer wat dhr. Swaan er mee bedoelt.

“... mensen oriënteren zich in het dagelijks leven steeds meer op de grondbegrippen en basishoudingen van professies, en nemen zij de bijbehorende gedragsstandaard over. Daarmee worden ze niet zelf de professionals maar veeleer professionals in de dop: proto- professionals.”

Protoprofessionalisering in het kader van dit project betekent dat het de bedoeling is dat leerkrachten kennis, houdingen en bijbehorende gedragingen eigen maken die bij de vaardigheden van een vaktherapeut horen.

Handelingsrepertoire

Met het handelingsrepertoire van de leerkracht wordt in deze zin bedoeld de manier waarop de leerkracht handelt tijdens situaties waarin de leerkracht ervaart dat het kind probleem gedrag vertoont. Leerkrachten hebben in de opleiding geleerd om het kind te observeren en zijn gericht op de ontwikkeling van het kind. Ze zijn gericht op de cognitieve ontwikkeling van kinderen en om hun handelingswijze hierop aan te passen. Wanneer een kind sociaal emotioneel vast loopt is het echter van belang een andere handelingswijze toe te passen. Eentje die meer gericht is op het voldoen in sociaal emotionele behoeftes in plaats van de cognitieve behoeftes van het kind.

Vaktherapie

Tegenwoordig wordt vaktherapie gebruikt als overkoepelende term voor de volgende therapieën; psychomotorische therapie, beeldende therapie, drama therapie, muziek therapie en dans therapie. Tot nu toe is het woord vaktherapie gebruikt aangezien er in het onderwijs van alle disciplines binnen de vaktherapie gebruik gemaakt wordt. Vanaf nu zal verder de term beeldende therapie gebruikt gaan worden aangezien ik hier in gespecialiseerd ben en dus van hieruit werk. Met beeldende therapie wordt bedoeld een vorm van therapie waarin tijdens de therapie beeldende materialen (verf, klei, mozaïek etc) ingezet worden als therapeutisch middel.

1.2.2 Toelichting vooronderzoek : kadering van onderwerpen en begrippen

Voorafgaand aan het product wordt er een vooronderzoek gedaan. In dit vooronderzoek is er kort gekeken naar welke kennis over vaktherapie relevant is voor leerkrachten. Het grootste deel van het vooronderzoek is gericht op de middelen de Roos van Leary, en fotografie. Er wordt gekeken naar hoe deze geschikt ingezet kunnen worden om de leerkrachten te protoprofessionaliseren.

De Roos van Leary is een veel gebruikt model in de opleiding creatieve therapie aan de HU te Amersfoort waarin studenten leren kijken naar verschillende houdingen van mensen en reactie van mensen op elkaar. Het model gaat er van uit dat de reactie die iemand geeft af hangt van de interpretatie van de personen in de situatie. Deze interpretatie wordt weer bepaald door de eigen houding en ervaringen van de personen. Het model maakt mensen bewust van hun eigen houding en de houding van de ander. Vanuit deze houding vloeit weer een bepaalde handelingswijze. Voor leerkrachten van het regulier onderwijs zal door kennis over de Roos van Leary hun eigen handelingsrepertoire verbreed worden tijdens situaties met probleemgedrag.

Naast de Roos van Leary wordt er in dit onderzoek ook gekeken naar de effecten van fotografie. Met dit media worden mensen dag in dag uit geconfronteerd. Met behulp fotografie worden wij ook elke dag gemanipuleerd. Hoe de fotograaf wil dat het beeld over komt zo zullen ze het neerzetten. Het is als beeldend therapeut interessant om te ontdekken hoe dit middel ingezet kan worden in combinatie met voorlichting over beeldend therapie. Ook is het interessant hoe het ingezet kan worden om mensen bewust te laten worden van hun interpretatiekader.

Hoe geschikt deze middelen zijn zal afhangen van een aantal criteria. De criteria zijn:

- Het sluit aan bij sociaal emotionele groepsprocessen waar de leerkracht op het regulier basisonderwijs mee te maken heeft en zich in bevindt. Deze groepsprocessen zijn gericht op de ontwikkeling van het kind tussen de vier en twaalf jaar.

- Het brengt vernieuwde inzichten met zich mee over interactiemethodes voor leerkrachten in het regulier basisonderwijs in die mate dat het aansluit bij de huidige inzichten. Dit zodat de nieuwe inzichten optimaal en gemakkelijk geïntegreerd kunnen worden bij de huidige inzichten.
- Het sluit aan bij mensen die zowel geen tot veel ervaring hebben met de verschillende middelen.
- Het is voor de leerkrachten in het regulier basisonderwijs toepasbaar tijdens werksituaties door gebruik te maken van voorbeelden uit de beroepspraktijk van de leerkrachten en eigen inbreng van de leerkrachten.

1.3 Belanghebbende bij dit product

1.3.1 Doelgroep

De doelgroep van dit onderzoek zijn de kinderen in het regulier basisonderwijs al dan niet onder behandeling van een creatief therapeut beeldend. Wanneer de sociaal emotionele zorg in het onderwijs aangevuld en verbeterd wordt zal ook de sociaal emotionele ontwikkeling van de kinderen verbeterd worden. Ze zullen de tijd op school over het algemeen positiever gaan ervaren.

1.3.2 Adresgroep

Er zijn verschillende beroepsgroepen die belang hebben bij dit onderzoek. Allereerst is het in belang van de vaktherapie en uitbreiding van de vaktherapie op basisscholen. Door deze workshop zal er meer bekendheid over vaktherapie ontstaan onder leerkrachten, intern begeleiders, adjunct-directeuren en directeuren van het basisonderwijs. Wanneer de kennis en inzichten over vaktherapie bij deze doelgroep toe zal nemen zal de waardering voor het vak stijgen. Wanneer de waardering stijgt zullen ze ook eerder bereid zijn vaktherapie een plek te geven op de basisscholen.

Daarnaast wordt er gekeken hoe fotografie ingezet kan worden om een groep bewust te laten worden van hun eigen referentiekader. Fotografie is relatief een nieuw medium dat steeds meer toegankelijk is voor iedereen. Ook wordt het binnen onze maatschappij veel gebruikt om boodschappen over te brengen. Het is voor een ieder een bekend medium al dan niet om zelf mee te werken. Binnen de beeldende therapie wordt nog maar weinig gebruik gemaakt van fotografie. Daarom denk ik dat het goed is voor uitbreiding van het vak beeldende therapie te kijken naar wat en fotografie te weeg kan brengen met betrekking tot reflectie bij mensen.

Naast de belangen voor vaktherapie is het ook van belang voor de leerkrachten in het regulier basisonderwijs. Door aan de workshop waar dit onderzoek op eindigt deel te nemen vullen de leerkrachten hun beroepsvaardigheden met betrekking tot het sociaal emotionele handelingsrepertoire aan. Hierdoor wordt de omgang met lastige kinderen makkelijker en beter. Ook zal de omgang met de creatief therapeuten werkzaam op de scholen vergemakkelijken.

1.3.3 Evaluatiegroep

Voor dit onderzoek wordt belangrijk geacht dat beroepskrachten uit verschillende beroepsgroepen feedback geven. Dit aangezien de workshop die hier uit voortvloeit ook van belang is bij verschillende beroepsgroepen. De evaluatie zal op twee manieren gedaan worden. Ten eerste krijgen de leerkrachten naar het deelnemen aan de workshop een enquête formulier met daarin evaluatie vragen. Ten tweede zal de evaluatie groep aan de hand van een evaluatie formulier het product van feedback voorzien.

De evaluatiegroep bestaat uit de volgende personen:

- Beroepsfotograaf: Eva Snoijink
- Creatief therapeut beeldend: Marcella Klamer
- Intern begeleider Beppie Wouters o.b.s. de Wiekslag
- Leerkracht regulier basisonderwijs: Annemiek Vaningen

1.3.4 Totale veld van belanghebbenden

Naast de belanghebbenden die hierboven beschreven staan zijn er vooral in indirecte zin nog een aantal groepen die belang hebben bij dit project. Ten eerste zijn dit de ouders van de kinderen op het basisonderwijs. Doordat de sociaal emotionele ontwikkeling op de basisscholen wordt verbeterd zal de kwaliteit van het onderwijs van hun kind omhoog gaan. Op die manier kan er het beste uit elk kind gehaald worden en zullen de problemen van de kinderen op het basisonderwijs dalen.

Een andere groep indirecte belanghebbenden is zijn overheid en de verzekeringen. Doordat de leerkrachten meer objectief op situaties reflecteren zal er sneller zichtbaar worden waar het (probleem) gedrag van het kind uit voortkomt. Doordat leerkrachten in staat zijn niet het gedrag maar de kern van het probleem te zien zal het hier ook aangepakt worden. Dit voorkomt grotere sociaal emotionele problemen of zelfs psychische problematiek in het latere leven van het kind. Daarnaast kan het kind tijdig aangemeld worden voor creatieve therapie wat ook verergering van het probleem kan voorkomen. Het zorgt in die zin voor een tijdige aanpak waardoor preventie van de psychische problematiek ontstaat. Doordat de problemen minder groot zijn en sneller aangepakt worden is de behandeling korter en kost het de overheid en verzekeringen minder geld.

1.4 Productomschrijving

In dit hoofdstuk zal beschreven worden hoe het product voortvloeiend uit het vooronderzoek vorm gegeven zal worden. Het product zal een workshop worden voor leerkrachten die lesgeven op het regulier basisonderwijs. In deze beschrijving zal eerst het product omschreven worden waarna de doelstellingen van het project naar voren komen. Vervolgens zullen de resultaten en als laatste de opgestelde kwaliteitscriteria voor dit product beschreven worden.

1.4.1 Product

Het product zal een workshop worden waarin met behulp van fotografie de deelnemers zullen leren wat hun referentiekader is en hoe ze hier naar handelen. Ze leren kritisch naar een situatie te kijken en hierdoor meer objectief. Op deze manier wordt er verandering gebracht in de handelingswijze naar kinderen en hieruit voortvloeiend interactie patroon. Daarom is er kennis over interactie en de behoeften van de personen in de situatie nodig. Dit kan vergaard worden met behulp van de Roos van Leary en de piramide van Maslow. Het eindverslag zal een verslag zijn waarin de uitwerking van de workshop beschreven is, reflectie verslag van de gegeven workshop met daarin evaluatieformulieren van de evaluatie groep en ingevulde enquêtes van de deelnemers aan de workshop.

1.4.2 Doelstellingen

De doelstellingen van dit project zullen effect vertonen op twee verschillende gebieden. Enerzijds zijn de doelen gericht op het vergroten van het handelingsrepertoire van de leerkrachten met betrekking tot zelfreflectie en de sociaal emotionele handelen bij probleemgedrag van kinderen. Anderzijds zal de workshop gericht zijn op vergroten van de kennis over creatieve therapie. Hierdoor zal de samenwerking met de creatief therapeut gemakkelijker verlopen. Beide zullen er voor zorgen dat het effect van de creatieve therapie op regulier onderwijs vergroot zal worden.

1. Na het volgen van de workshop hebben de leerkrachten op regulier basisonderwijs kennis over de inhoud en werking van creatieve therapie en zijn in staat hierover te vertellen.
2. Na het participeren aan de workshop hebben de leerkrachten kennis opgedaan over de Roos van Leary en de piramide van Maslow.
3. Na het participeren aan de workshop zijn de leerkrachten bewust van hun eigen referentiekader.
4. Na het participeren aan de workshop hebben de leerkrachten de vaardigheid om eigen referentiekader te herkennen.
5. Na het participeren aan de workshop zijn de leerkrachten in staat om kritisch naar beelden en situaties te kijken.

1.4.3 Beschrijving van het beoogde resultaat

Het resultaat dat met deze workshop beoogd wordt is om leerkrachten te protoprofessionaliseren. Dit houdt in dat leerkrachten op regulier basisonderwijs kennis en vaardigheden vergaren over creatieve therapie beeldend. Het is de bedoeling dat doordat de leerkrachten leren neutraal kijken en daarna met de achtergrond kennis over behoeften en interactie beter in staat zijn te copen met "lastige" situaties. Hierdoor zal de groepscohesie in de klas verbeterd worden waardoor ook de leerprestaties verbeteren. Hier dient aan toegevoegd te worden dat dit resultaat op langere termijn pas te behalen valt. Voor het resultaat van deze workshop is dat de leerkrachten kennis hebben genomen van de Roos van Leary, de piramide van Maslow en geconfronteerd zijn met hun eigen referentiekader en de grenzen en de beperking die hierdoor ontstaan in eigen denken en handelen.

1.4.4 Kwaliteit criteria

Aan dit product zijn van tevoren een aantal kwaliteitscriteria vast gelegd. Deze zijn opgezet zodat er gewerkt kan worden aan de kwaliteit van het product. Aan het eind zullen deze kwaliteitscriteria ervoor zorgen dat de evaluatiegroep kan beoordelen of aan deze criteria is voldaan. Op die manier worden de vastgestelde doelen en hiermee het resultaat gewaarborgd.

- Er is sprake van een logische opbouw in de workshop.
- Er is sprake van gelijkmatige verdeling van de kennis die overgebracht wordt gedurende de workshop.

- Inhoudelijk is de informatie die de deelnemers krijgen beknopt en overzichtelijk.
- Inhoudelijk is de informatie die de deelnemers krijgen in verband met de beroepspraktijk van de leerkracht.
- Fotografie is zo ingezet dat het een toegevoegde waarde heeft met betrekking tot het ontdekken van het eigen referentiekader.
- Fotografie is zo ingezet dat de leerkrachten aangezet worden tot zelfreflectie.

1.4.5 Planning

Om dit product tot stand te brengen zullen er een aantal activiteiten ondernomen moeten worden. Hieronder schematisch overzicht welke activiteiten wanneer plaats zullen gaan vinden en hoeveel uur deze in beslag zullen nemen.

Activiteit	Datum	Tijdsbestek
Brainstormen	Juni / juli 2010	20 uur
Problematisering	30 augustus – 8 oktober	70 uur
Plan van Aanpak	11 oktober -15 oktober	30 uur
literatuur verzamelen	30 augustus – 25 november	60 uur
Interview afnemen: Eva Snoijink	25 november	8 uur
Resultaten verwerken	27 oktober – 28 november	130 uur
Workshop ontwerpen	21 november – 29 november	80 uur
Conclusie + aanbevelingen doen.	30 november	10 uur
Evaluatie rondsturen evaluatiegroep en verwerken	5 december – 9 december	17 uur
Aanpassingen doen	8 en 9 december 2010	16 uur
Inbinden en inleveren product/verslag.	10 december 2010	8 uur
Totaal		450 uur

2. Vooronderzoek

2.1 Inleiding

Voorafgaand aan het praktijk product heb ik een vooronderzoek verricht. Dit vooronderzoek is tot stand gekomen om kennis en vaardigheden te hebben met betrekking tot fotografie en creatieve therapie in het regulier onderwijs. Dit zodat de middelen effectief ingezet kunnen worden en de workshop aansluit op de kennis en vaardigheden van de leerkracht.

Als eerst heb ik gekeken naar de plek van vaktherapie in het regulier basisonderwijs. Hierin wordt gekeken naar hoe de leerkrachten omgaan met de kinderen, wat ze van creatieve therapie weten en welke kennis van belang voor ze zal zijn. De kennis is vooral van belang wanneer er een creatief therapeut werkzaam is binnen hun school.

Daarnaast heb ik gekeken naar hoe fotografie ingezet kan worden binnen een workshop creatieve therapie. Het belangrijkste aandachtspunt hierbij is dat het middel er voor moet zorgen dat de deelnemers aan de workshop geconfronteerd wordt met hun eigen referentiekader en de grenzen hieraan. Daarnaast wil ik graag ontdekken hoe fotografie als middel ingezet kan worden om mensen te bewegen.

2.2 Vaktherapie en regulier basisonderwijs

Dit hoofdstuk gaat over de ontwikkeling en mogelijkheden voor vaktherapie in het regulier basisonderwijs. Daarnaast wordt er gekeken naar hoe de overheid bezig is om regulier en speciaal onderwijs samen te brengen en wat dit betekend voor de creatieve therapie binnen het onderwijs.

2.2.2 Handelingsrepertoire leerkrachten regulier basisonderwijs

Met het handelingsrepertoire van de leerkrachten wordt in dit project bedoeld op het sociaal emotioneel handelen van de leerkracht. Voor dit deel heb ik een gesprek gehad met Marcella Klamer, creatief therapeut beeldend binnen scholengemeenschap de Meerkring te Amersfoort. Marcella Klamer is naast haar werk als creatief therapeut ook praktijkbegeleidster van verschillende tweede en derde jaar studenten creatieve therapie aan de HU Amersfoort. Allen lopen ze stage op regulier basisonderwijs in Amersfoort. Na aanleiding van een gesprek met Marcella Klamer ben ik tot de volgende inzichten gekomen.

- Leerkrachten in het regulier basisonderwijs verschillen waarbij de een meer dan de ander open staat voor feedback. De leerkrachten zijn gewend om voor de klas te staan waar ze de kinderen iets leren. Dit betekend dat ze gewend zijn om het te weten. Het komt regelmatig bij deze doelgroep voor dat wanneer ze iets niet weten dit snel als persoonlijk falen ervaren wordt. Onder sommige van hen kan hierdoor feedback als een persoonlijke aanval ervaren worden.
- Leerkrachten hebben weinig tot niet geleerd om zelfreflectie tijdens hun werk toe te passen.
- Leerkrachten zijn niet op de hoogte van het interactie model de Roos van Leary. Interactie kan bij probleemgedrag van kinderen een groot deel van de oplossing zijn maar dit wordt niet toegepast waardoor het probleemgedrag blijft bestaan of zelfs versterkt kan worden.
- Leerkrachten werken in een hoger niveau van de behoeften piramide van Maslow. Echter is er vaak in een lagere behoeften van de kinderen niet voldaan waardoor het probleem gedrag ontstaat.

2.2.3 Toename psychische hulpverlening op regulier onderwijs

WSNS² is een afkorting voor het project weer samen naar school. Dit project is ontstaan vanuit de overheid en erop gericht dat kinderen die extra zorg en/of begeleiding nodig hebben in het regulier onderwijs in plaats van in het speciaal onderwijs naar school gaan. Het is de bedoeling dat speciale- en regulier onderwijs hierin samen gaan werken. Belangrijk wordt gevonden om daar waar de problemen zich voordoen of openbaren expertise in te zetten. Het doel is om op die manier geleidelijk het speciaal onderwijs te verminderen en hulpverlening op regulier onderwijs te vergroten. De scholen kunnen hier extra financiën voor aanvragen. Een paar van de kernpunten (Doornbos,1992) van het project zijn:

- Erkenning van de maatschappelijke wenselijkheid van integratie.
- Oriëntatie op specifieke pedagogische behoeften in plaats van op onderscheiden handicaps.
- Onderwijs op maat en tijdige hulp ter plekke om escalatie van problemen te voorkomen.

Binnen het onderwijs wordt er eigenlijk altijd uit gegaan van de groep en niet het individu, door dit project is het de bedoeling meer te kijken naar het individu. Door rekening te houden met verschillen en niet er vanuit te gaan dat ieder kind hetzelfde is komt het eigene van het kind tot zijn recht.³

2.2.4 Creatieve therapie in het regulier basisonderwijs

Gezien het bovenstaande project van de overheid is er een verschuiving ontstaan van kinderen naar het regulier onderwijs. Deze kinderen hebben behoefte aan extra hulp. De school kan vanuit de overheid financiën voor deze hulp krijgen. Een andere optie is om het te financieren vanuit het rugzakje van het kind(PGB). Het PGB staat voor persoon gebonden budget. kinderen met een diagnose krijgen dit vanuit de overheid om zelf de benodigde zorg in te kunnen kopen. Een van deze vormen van hulp kan een creatief therapeut zijn. Hierdoor worden dus de mogelijkheden voor creatieve therapie op het regulier basisonderwijs vergroot.

² <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/vragen-en-antwoorden/wat-is-het-project-weer-samen-naar-school-wsns.html>

³ Doornbos, Prof. Dr. K. e.a. (1992) *Samen naar school aangepast onderwijs in gewone scholen*. Nijkerk: Intro H4 p.90

2.3 Roos van Leary

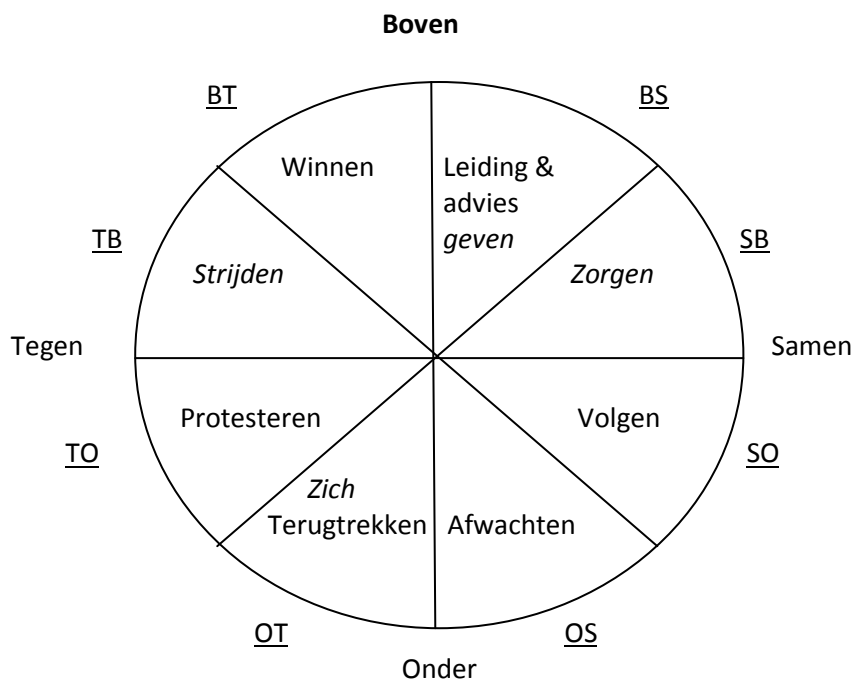
Dit hoofdstuk gaat over de Roos van Leary (Leary, 1957) en andere modellen die hieruit ontstaan zijn. In dit hoofdstuk zal ik kijken naar welke modellen er zijn, de inzichten die het geeft en welk effect het heeft op groepen en individuen. Alle gevonden resultaten die van pas kunnen komen voor de ontwikkeling van de workshop zullen beschreven worden.

2.3.1 Roos van Leary

Het model de Roos van Leary heeft betrekking op gedrag van mensen op het moment dat ze in interactie met elkaar zijn. Ieder mens heeft alle gedragingen in zich en wanneer de mens gezond is, is de mens in staat om soepel alle gedragingen in te zetten.

Het model is opgedeeld in 2 verschillende gedragsdimensies. Die van boven – onder en die van tegen – samen. De dimensie boven – onder staat voor de controle, invloed en dominantie van het gedrag. De dimensie tegen – samen staat voor de intimiteit en affectie van het gedrag.

Wanneer deze twee gedragsdimensies gecombineerd worden komen er 8 verschillende gedragingen uit. Bij elke gedraging horen gedachten over hoe diegene naar zichzelf kijkt, hoe de ander naar de persoon kijkt en hoe de relatie tussen de personen in elkaar zit. Hieronder het model met de dimensies en gedragingen.

Index

BS → Boven – Samen = Leiden en advies gevend

SB → Samen – Boven = Zorgend

SO → Samen – Onder = Volgend

OS → Onder – Samen = Afwachtend

OT → Onder – Tegen = Terugtrekkend

TO → Tegen – Onder = Protesterend

TB → Tegen – Boven = strijdend

BT → Boven – Tegen = drang om te winnen

2.3.1 Interactiewijzer

De interactiewijzer (Verstegen en Lodewijks, 2004) is ontwikkeld voor beroepsopvoeders. De Roos van Leary is een van de achterliggende theorieën. In deze interactiewijzer wordt verbale en non verbale communicatie zeer belangrijk geacht. Dit wordt beschreven als communicatie en metacommunicatie. Metacommunicatie is alles wat uitgezonden wordt met het lichaam, zoals houding en gezichtsuitdrukking. Communicatie daarentegen wordt in deze zin gezien als de gesproken taal.

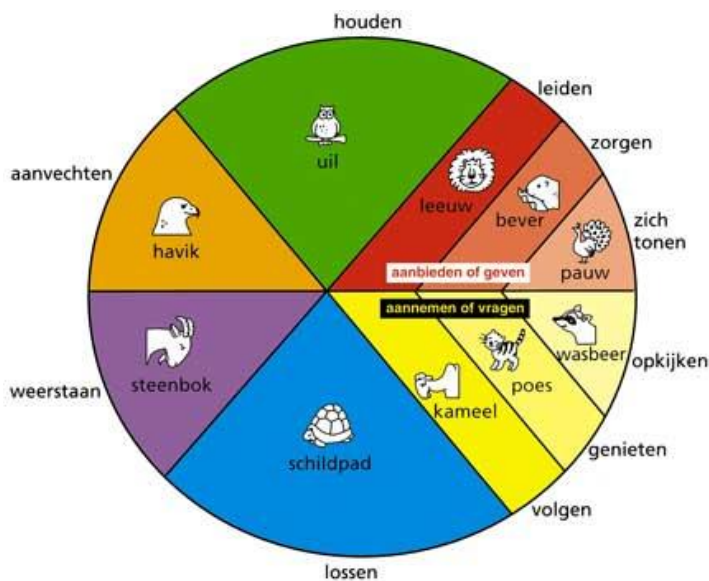
Tijdens gebruik van de interactiewijzer is het belangrijk dat de beroeps opvoeder kijkt naar het (probleem) gedrag van het kind maar ook erkent wat zijn eigen rol en aandeel in het “probleem” gedrag is. Bij elk gedrag hoort een houding. Deze houding in combinatie met het gedrag roept bij de ander een reactie op. Interessant is te kijken of het vertoonde gedrag functioneel of disfunctioneel gedrag is.

In het boek wordt per gedraging uit de Roos van Leary het volgende beschreven:

1. Situatie beschrijving.
2. Interactionele analyse, wat tekenend is voor de interactie tijdens het desbetreffende gedrag.
3. Exces, wat er gebeurt als het kind in dit gedrag te veel doorschiet.
4. Aanpak, hoe je als (beroeps) opvoeder dit gedrag kunt veranderen.
5. Aanwijzingen voor de praktijk, tips voor de verandering van de houding van de (beroeps)opvoeder.

2.3.2 Axenroos

Een ander model afgeleid van de Roos van Leary is de Axenroos (Cuvelier, 2008). Dit model kan ingezet worden om gedrag van iemand te observeren en analyseren maar is vooral ook gericht op zelfinzicht. Het gaat hierbij om de relatie die mensen tot elkaar hebben en wat deze relatie doet. Binnen sommige scholen wordt dit model al gebruikt. Binnen de creatieve therapie wordt het veel ingezet voor kinderen. Dit is doordat elke houding en gedrag van iemand gekoppeld is aan een dier. Voor kinderen is dit beter te begrijpen omdat het dan verbeeld wordt. Hieronder is te zien hoe het model eruit ziet en welke dieren gekoppeld zijn aan een bepaalde relatie.

2.4 Mediapsychologie

Wanneer beelden bekeken worden wordt er vaak ook onmiddellijk geïnterpreteerd. De maker van het beeld bepaalt groten deels welke interpretatie mensen er aan geven. Daarnaast komt uiteraard altijd nog een stuk referentiekader van de kijker aan te pas. Binnen de mediapsychologie wordt gekeken hoe media mensen beïnvloeden.

Mediapsychologie is een term die veel gebruikt wordt in de journalistiek en reclame branche. Onderdeel van hoe door middel van beelden mensen beïnvloed worden wordt er in dit hoofdstuk beeldretorica beschreven. Daarna gaat het over het retorische beeldanalyse model. Dit is om te kijken naar hoe de maker van het beeld te werk is gegaan waardoor het beeld die interpretatie bij jou oproept.

2.4.1 Beeldretorica

Retorica is een begrip ontstaan uit het geven van speeches meestal over juridische of politieke kwesties. De kern van het begrip is hoe mensen overtuigd kunnen worden. Met beeldretorica (Broek, v/d J. Koetsenruijter, W. Jong, d. J. Smit, L., 2009) wordt bedoeld welke overtuigingskracht beelden hebben. Volgens Aristoteles zijn er drie soorten waardoor mensen overtuigd kunnen worden in beeld namelijk; ethos, pathos en logos.

- Ethos in beeld zegt iets over hoe geloofwaardig de uitzender van het beeld overkomt. Dit kan gedaan worden door zowel vormgeving als door houding, attributen, kleding en tekst in het beeld.
- Pathos is in beeld aanwezig wanneer er beroep wordt gedaan op het gevoel van de kijker. Dit kan gedaan worden door hetgeen wat afgebeeld wordt, bijvoorbeeld een kind dat zielig kijkt en verwond is. Daarnaast kan het gedaan worden met behulp van hoe het beeld uitgesneden is. Je moet je afvragen, wat van het beeld laat je wel en niet zien?
- Logos in het beeld wil de kijker met rationele argumenten overtuigen. Dit kunnen zijn; afbeeldingen, tabellen, plattegronden maar ook voor en na foto's. Met voor en na foto's wordt bedoeld bijvoorbeeld een persoon gefotografeerd voor en na een haar metamorfose.

Een belangrijk middel om beeldretorica in te zetten is framing van het beeld. Dit betekent dat het beeld een kader krijgt. Dit kader is niet de werkelijkheid maar dat wat de maker wil laten zien in het beeld. Wat in het beeld staat wordt automatisch met elkaar in verband gebracht. Drie woorden die belangrijk zijn voor het begrip framing zijn selectie, salience en spin. Selectie betekent dat bepaalde dingen worden weergegeven in beeld en andere worden weggelaten. Salience betekent dat door de compositie dat wat weergegeven wordt opvallend is. Als laatste is spin het beeld in combinatie met bijvoorbeeld tekst te zetten zodat het beeld versterkt wordt.

2.4.2. Retorische beeldanalyse model

De retorische beeldanalyse wordt ingezet om te achterhalen van welke retorica er in het beeld gebruik is gemaakt. Hieronder een beschrijving van het beeldanalyse model.

Fase 0 : communicatieve situatie

Bepaal in hoeverre de communicatie situatie duidelijk is.

- Wie is de afzender van het beeld? (schrijver, fotograaf, redacteur)
- In welk medium? (tijdschrift, website billboard)
- In welke context is het beeld gepresenteerd? (binnen artikel, foto-serie, zelfstandig beeld?)
- Welke tekst hoort bij het beeld?
- Onder welke omstandigheden nemen gebruikers het beeld waar?
- Is er voldoende aandacht en/of tijd voor de lezer/kijker om het beeld tot zich te nemen?

Fase 1: Inventio

Bepaal de keuze van wat in beeld is gebracht.

- Is het een gedeelte uit een groter beeld? Welke elementen zijn dan weggelaten? Wordt hiermee een bepaald frame beoordeeld?
- Is het een bijzonder moment, bijvoorbeeld uit een verhaal?
- Zo ja, welke en is dit goed getimed? Zo nee, is het dan meer een symbool of een gedacht, een concept?

Fase 2: Dispositio

Bepaal de formele indeling van het beeld.

- Hoe zijn hoofd- en bijzaken onderscheiden (groepering, vectoren, belichting, herhaling)

Fase 3: Elocutio

Bepaal de opvallende stijlmiddelen.

- Wordt er gebruik gemaakt van opvallende stijlmiddelen?
- Wat benadrukken deze stijlmiddelen?

Fase 4: Ethos, Pathos, Logos

Bepaal in welke mate de drie overtuigingsmiddelen zijn ingezet.

- Langs welke weg probeert het beeld de kijker te overtuigen? Vooral via ethos, pathos of logos?

Fase 5 : Slotoordeel

Waarvan wil dit beeld je overtuigen en hoe effectief zijn de gekozen beeldmiddelen toegepast.

2.5 Fotografie

Dit hoofdstuk gaat over de inzet, functie en effecten van fotografie op groepen en individuen. Er is op zoek gegaan naar hoe fotografie in andere projecten ingezet is om mensen te bewegen. In dit hoofdstuk zullen alle gevonden en ter zake doende resultaten beschreven worden. Hierbij is gebruik gemaakt van verschillende fotografen en projecten met fotografie. Onder andere door een interview af te nemen met Eva Snoijink, beroepsfotograaf.

2.5.1 Claire Craig

Bezigheidstherapeute Claire Craig heeft opdrachten ontwikkeld en gebundeld in een boek met betrekking tot fotografie die ingezet kunnen worden tijdens het werken met individuen en/of groepen. Claire Craig begon fotografie in te zetten tijdens haar werk als bezigheidstherapeut en zag al snel welk effect de foto's hadden. Ze ontdekte dat door het maken en delen van de foto's individuele personen deel uit gingen maken van een groep. Door de foto's te maken en te delen ontstond er een nieuwe taal tussen de mensen bestaande uit beelden in plaats van woorden. In haar boek schrijft ze het volgende:

"(..)Future hopes and aspirations could be identified and expressed. Looking at the world through a lens helped people to revisit the familiar, to gain a different perspective on events and through this process develop new insights about themselves and others. Armed with these new insights, image-making offered a way to plan and implement positive change(...)"⁴

Hieruit blijkt dat door een lens te moeten kijken mensen in staat zijn om beter te gaan kijken. Als men een foto maakt zal die persoon uitkiezen wat er wel en niet op moet komen. Op deze manier wordt voor de kijker een referentiekader gemaakt. Echter, wanneer iemand naar een foto kijkt dan zoekt diegene altijd naar beelden die hij of zij wil zien en herkent.

2.5.2 Fotograaf Miina Savolainen

Miina Savolainen is een Finse fotograaf die fotografie aan het ontwikkelen is als therapeutisch middel. Hiervoor heeft ze een methode genoemd empowering fotografie ontwikkeld. Ze gaat er van uit dat kijken en gezien worden de mensen bindt en ze sociale realiteit geeft. Met een portretfoto kan men verschillende facetten van een persoon belichten. Het deel dat je wilt uitdrukken kun je naar voren laten komen en de rest uit beeld laten. Zelfportretfoto's werken volgens Miina Savolainen anders bij kinderen dan bij volwassenen. Een kind wordt zich bewust van hoe het eruit ziet, hoe de ander naar ze kijkt en of dat goed genoeg is. Voor een volwassenen is het moeilijk om geconfronteerd te worden met het feit dat ze zijn wie ze zijn en ouder worden.

Een project van Minna Savolainen met betrekking tot empowering fotografie is gebundeld in het boek "The Loveliest Girl in the World"⁵. Hierin staat een serie portretfoto's van 10 meisjes die in een kindertehuis opgegroeid zijn. De meisjes waren niet gewend om op de voorgrond te staan, hadden weinig zelfvertrouwen en moeite om een ander, vooral volwassenen te vertrouwen. De serie foto's zijn gedurende 10 jaar tot stand gekomen. Het doel van de foto's in het boek is dat de vrouwen zichzelf accepteren en zichtbaar worden voor de buitenwereld.

In het boek staat beschreven hoe vertrouwen een belangrijk aspect was voor het maken van de foto's. Het moment dat de meisjes voor de camera moesten gaan staan hadden ze geen grip op het beeld dat de fotograaf van hun neer zette. Het gevolg hiervan was dat de meisjes de fotograaf moesten vertrouwen. Daarnaast konden ze zich niet verstoppen en moesten de ander in de ogen aan kijken. Het terug kijken van de foto's was erg confronterend. Ze moesten zichzelf wel bekijken en accepteren dat ze dat waren. Naar mate de meisjes zichzelf steeds meer zagen gingen ze ook anders naar de portretten kijken. Waar ze eerst negatief waren over de eigen foto's groeide gedurende het project de trots op de foto's en dus ook trots op zichzelf.

Op een gegeven moment zijn de meisjes met de fotograaf op reis gegaan om foto's te maken. Hierbij moesten de meisjes bedenken in welk landschap ze gefotografeerd wilde worden. Op dit moment hadden de meisjes invloed op wat het beeld van de foto over de persoonlijkheid van de meisjes lieten zien. Daarnaast moesten de meisjes gaan nadenken over hoe ze op de foto wilden komen te staan. Uit de reacties die de meisjes in eerste instantie gaven

⁴ Craig, C. (2009) *Explore the self through photography*, Londen: Jessica Kingsley Publishers p. 11

⁵ Savolainen, M. (2008) *The Loveliest Girl in the World*. Helsinki: Blink Entertainment Ltd

bleek dat ze dit erg lastig vonden. Dit kwam mede doordat er op dat moment gedeeld moest worden met anderen hoe ze gefotografeerd wilden worden. Hiermee moesten ze in feite zeggen wie ze zijn en hier kaders aan geven. Voor de meisjes die gewend waren zich op de achtergrond te houden en zo min mogelijk zichtbaar te zijn was dit een grote stap met uiteindelijk een positieve ervaring. In de foto's was het mogelijk voor de meiden om wat meer extremere dingen te doen en laten zien dan normaal. Dit tezamen heeft ervoor gezorgd dat niet alleen de meisjes maar ook de omgeving waarin ze gefotografeerd waren bepalen welk verhaal de foto vertelt.

Gedurende de jaren zagen de meisjes zelf de verandering van hun uiterlijk maar het constante in hun innerlijk. Hierdoor ontwikkelde ze het besef dat hun innerlijk is wat ze uniek maakt en dat ze dit allemaal bezitten.

Een van de meisjes zegt het volgende over haar ervaring met de foto:

"(..)Posing for the camera felt really bad and even oppressive, since I was never given the chance to be the centre of attention before. But seeing the photos made me so happy – I was beautiful and special! When I look at my pictures I feel whole and strong(..)"

Een ander meisje zegt:

"(..)The photo's have made me special, unique. I still feel the same, even though the Photo sessions are now over(..)"

2.5.3 Interview fotograaf Eva Snoijink

In het boek Upside van Down (Snoijink, 2008) staan 101 foto's van kinderen tussen de 0 tot 12 jaar met Downsyndroom met daarbij een stukje tekst van de ouders en hun beleving en ervaringen met het krijgen en hebben van een kind met Downsyndroom. Interessant in kader van dit project is om te onderzoeken hoe ze door de inzet van haar fotografie die positieve beeldvorming over het Downsyndroom neer zet. In haar boek schrijft ze *"(..)Ik ben niet tegen het afbreken van de zwangerschap als blijkt dat het kindje Downsyndroom heeft. Ik ben niet tegen de combinatietest, vruchtwaterpunctie en vlokkentest. Ik ben voor positieve beeldvorming(..)"*

Samenvatting interview

Er is een interview met haar afgenomen waarin gevraagd is naar hoe ze door middel van haar fotografie deze positieve beeldvorming voor elkaar gekregen heeft. Hieronder een samenvatting van het interview. Voor het gehele interview : bijlage2.

Het idee van het boek is ontstaan doordat Eva Snoijink tijdens haar werk als portretfotograaf in aanraking kwam met een kind met Downsyndroom. Ze zag dat het kind eigenlijk net zo reageerde als elk ander kind. Daarnaast moest iemand uit haar omgeving en nadenken of ze test wilde doen voor het berekenen of je kind down syndroom heeft. Doordat ze in aanraking kwam met kinderen met Downsyndroom werd haar beeld positief en kreeg ze als doel om deze positieve blik met de rest van Nederland te delen.

Eva Snoijink is portretfotograaf voor kinderen tot ongeveer 12 jaar. Belangrijk hiervoor vind ze dat de persoonlijkheid van het kind op de foto komt. Op deze manier zie je dat de foto's echt zijn. Dit doet ze door het soort licht dat ze gebruikt, deze valt altijd natuurlijk. Deze persoonlijkheid krijgt ze door de kinderen te vermaken met poppen en ouders mogen zich er niet mee bemoeien. Doordat het kind zich op de speeltjes vergeet dat het kind dat het gefotografeerd wordt waardoor het ontspannen is. Doordat het kind ontspannen is komt de persoonlijkheid van het kind naar voren. Daarnaast komen kinderen soms opgedoft in nette kleren met speldjes in de haren binnen. Op een gegeven moment haalt mevrouw Snoijink deze eruit omdat ze van mening is dat een kind er zo normaal ook niet bij loopt. Een foto is pas mooi als hij ook goed is. Volgens Eva Snoijink zijn de foto's goed wanneer de ziel van het kind erin te zien is. Wel doet ze bij al haar foto's het contrast omhoog en haalt waar nodig pukkeltjes, snottebellen etc. weg.

Met het boek Upside van Down wilde Eva Snoijink de mooie kant van het Downsyndroom laten zien en naar voren halen. Dit omdat vaak het beeld is dat deze kinderen lelijk zijn. Op haar foto's zijn de kinderen net zo mooi en precies zo als elk ander kind. Dit mooie beeld is een contrast op hoe veel mensen in de maatschappij zich Downsyndroom voorstellen. Door dit in beeld te brengen worden mensen geconfronteerd met de normaliteit van kinderen met Downsyndroom. Daarbij komt emotie kijken. Je ziet uit de foto's dat de kinderen en de gezinnen niet ongelukkig zijn. Door haar foto's op billboards en in het boek te zijn krijgen mensen een mooie, positieve ontmoeting met een kind met Downsyndroom.

Aan de reacties verkregen op het boek kan Eva Snoijink de conclusie trekken dat mensen anders naar het Downsyndroom kijken. Ze heeft vele mailtjes ontvangen waarin mensen vertellen dat ze tot tranen geroerd waren naar het zien van het boek. Ook mailen mensen dat ze de test niet laten doen omdat ze door het boek beseffen dat Downsyndroom niets ernstigs hoeft te zijn. De bedoeling van de billboards is dat mensen er op straat mee geconfronteerd worden.

Het effect dat fotograferen en gefotografeerd worden op kinderen heeft is voor Eva Snoijink niet heel duidelijk. Daarnaast is het fotograferen en gefotografeerd worden een hele intieme ervaring. De kinderen met Downsyndroom waren onder de indruk van de beleving met al het speel- en snoepgoed dat erbij kwam kijken. Ze hebben echter ook gefascineerd naar hun eigen foto's zitten kijken. Meisjes zijn er ook gevoeliger voor dan jongens, jongens doet het vaak niets. Meisjes daarentegen vinden het mooi en fascinerend. Over het algemeen doen haar foto's wel iets met het zelfvertrouwen van mensen. Het komt ook doordat Eva Snoijink het mooiste van de persoon eruit haalt.

Voor de workshop adviseert Eva Snoijink om de leerkrachten zelf te laten fotograferen. Haar idee is om de leerkrachten de kinderen fotograferen. Ze moeten dan het kind zo puur mogelijk erop krijgen. Ver volgens is de nabespreking heel erg interessant. Bij deze nabespreking vragen wat ze er wel en niet opgezet hebben en waarom dit zo gedaan is. Ook kunnen er foto's worden laten zien waar de leerkrachten vragen op beantwoorden. De vraag kan zijn of de persoon gelukkig is, studeert etc. Vervolgens komen er vast en zeker antwoorden uit die niet kloppen met de waarheid. Op deze manier wordt men zeer geconfronteerd met de eigen interpretatie.

“Een foto lijkt altijd iets te vertellen maar je kunt dit enorm manipuleren. Je kunt zorgen dat de ander ziet wat jij ziet.”

Om fotografie in te zetten om mensen kritisch te laten kijken moet je laten zien dat je het op verschillende manieren kunt gebruiken. Dit zou je kritischer moeten maken. Mensen wijzen op wat er wel en niet weg wordt gelaten en dat het een moment opname is. De foto's van Eva Snoijink zijn daar een voorbeeld van. Het lijkt in een oase van rust maar het is in complete chaos gemaakt.

2.6 Samenvatting Vooronderzoek

Dit vooronderzoek is achtergrond literatuur voor mijn product. De reden van dit vooronderzoek was ter oriëntatie op de onderwerpen. Dit zodat er later onderbouwt keuzes gemaakt kunnen worden over de inhoud van de workshop.

Gebleken uit het vooronderzoek is dat er een toenemende mate van creatieve therapie op het regulier basisonderwijs plaats vind. Dit kan ontstaan doordat de overheid met behulp van het Weer samen naar school project wil stimuleren dat de hulpverlening op het regulier basisonderwijs vergroot wordt. Vergroten van hulpverlening op school kan ook door een creatieve therapeut in dienst te nemen. Een creatief therapeut werkt aan een ander gebied gezien de piramide van Maslow dan een leerkracht. Dit betekend dat ze andere vaardigheden bezitten dan de creatief therapeut. Voor effectief omgang met probleem gedrag dienen leerkrachten echter handelingsvaardigheden van de creatief therapeut te bezitten.

Het interactiemodel van de Roos van Leary ligt ten grondslag aan andere interactiemodellen. Een van deze modellen is de interactiewijzer die toegespitst is op de zelfreflectie van de beroepsopvoeder. Daarnaast is er de Axenroos ontworpen door de psycholoog Ferdinand Cuvelier, gericht op zelfinzicht en relaties tussen mensen. Alle deze modellen zijn bedoeld om gedrag in beeld te brengen en deze te veranderen aan de hand van interactie. De Axenroos is gericht op het bewust worden van de relatie tussen de personen. De Roos van Leary en interactiewijzer zijn er meer op gericht het gedrag dat plaats vind, dit te observeren te analyseren en hoe je hier als beroepsopvoeder mee om kunt gaan.

In het stuk over mediapsychologie is gekeken naar welke aspecten er in het beeld worden gelegd om mensen een interpretatiekader te geven. De maker van het beeld beïnvloed hoe de kijker het beeld interpreteert. Om te ontdekken hoe het beeld is opgebouwd en waar dit interpretatiekader door gevormd wordt is er ook aandacht besteed aan de retorische beeldanalyse (overtuigingskracht van het beeld) naar voren gekomen. Bij deze analyse wordt een beeld op overtuigingskracht geanalyseerd wordt.

Tot slot is er gekeken naar hoe fotografie ingezet kan worden om mensen anders te laten kijken naar een situatie. Bezigheidstherapeut Claire Craig heeft een bundel gemaakt van verschillende opdrachten met het middel fotografie voor wanneer je met een groep werkt. Haar visie is dat mensen vanuit hun eigen kader foto's maken. Door naar elkaars foto's te kijken geeft men ze een ander referentiekader. Daarnaast zijn er verschillende fotografen naar voren gekomen die hun foto's gebruiken om een nieuw denk proces bij mensen op gang te brengen. Een van die fotografen is Miina Savolainen. Ze heeft fotografie als empowering ingezet bij tiener meisjes door ze te fotograferen. Dit had als effect dat de meisjes bewust werden van zichzelf en hun eigen kracht en identiteit gingen inzien. Een andere fotograaf is Eva Snoijink, die met het boek Upside van Down mensen wilden laten zien dat ook kinderen met Downsyndroom gewoon kinderen zijn. Ze heeft door middel van haar foto's de "mooie" kant van het Downsyndroom neergezet en zo mensen positief naar het onderwerp laten kijken. Om mensen hun eigen referentie- en kijkkader te laten ervaren lijkt het haar goed om ze zelf te laten fotograferen aan de hand van opdrachten.

5.6 Conclusie Vooronderzoek

De conclusie van dit vooronderzoek zal gaan over welke kennis en vaardigheden leerkrachten van het regulier basisonderwijs goed kunnen gebruiken tijdens het samenwerken met vaktherapeuten. Daarnaast zal er beschreven worden hoe verschillende methodes die gebruikt worden binnen de creatieve therapie en fotografie ingezet kunnen gaan worden om deze kennis en vaardigheden toe te eigenen of te vergroten.

De leerkrachten op het regulier basisonderwijs zijn gericht op de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Hier komt automatisch een klein deel sociaal emotionele ontwikkeling bij kijken. De sociaal emotionele ontwikkeling is echter niet de basis van waaruit leerkrachten op regulier basisonderwijs werken. Er is een geringe kennis met betrekking tot interactie en zelfreflectie. Daarnaast is er een geringe inzicht in de behoeften van een kind volgens de piramide van Malsow. Ontwikkeling in kennis en vaardigheden omtrent interactie, zelfreflectie en behoeften van kinderen zijn van belang voor leerkrachten ter verbetering van de groepscohesie en leerprestaties in de klas.

Allereerst wordt er voor gekozen om de Roos van Leary in te zetten als interactiemodel in plaats van de interactiewijzer of de Axenroos. Ten eerste omdat de Roos van Leary de kern is van alle modellen. Daarnaast is de Roos van Leary geschikt om in het algemeen situaties te kunnen observeren en analyseren. Dit is voor leerkrachten van belang wanneer er een situaties plaats vind met meerdere kinderen. Het gaat hierbij om gedrag en het is de bedoeling dat ze inzicht krijgen in gedrag en effecten ervan. Daarnaast kan wel kort de link worden gelegd naar de leerkracht zelf zonder dat het zo persoonlijk wordt als tijdens therapie.

Fotografie kan op tal van manieren ingezet worden. Omdat ik van mening ben dat een ervaring meer doet dan een theorie aanhoren wil ik fotografie inzetten om de leerkrachten te laten ervaren. Als eerst zullen ze foto's bekijken en door vragen hierover hun eigen referentiekader ervaren. Ten tweede zullen de leerkrachten zelf aan de slag moeten gaan met fotografie. Dit wordt gedaan door portretfotografie en opdrachten om foto's vanuit een vooraf bepaalt gezichtspunt te maken. Hierna samen aan de hand van vragen op de foto's te reflecteren.

Kortom tijdens de workshop zullen fotografie, de behoeften piramide van Maslow en de Roos van Leary ingezet worden. Doordat de leerkrachten zelf ervaring op doen tijdens de workshop zal het handelingsrepertoire aangevuld worden. Het gaat hier dan om protoprofessionalisering. Dit zal positieve gevolgen hebben voor de groepscohesie en leerresultaten van de kinderen.

3. Evaluatie

3.1 Product evaluatie

In dit hoofdstuk zal als eerst beschreven worden hoe mijn product geëvalueerd is door de evaluatiegroep. De verkregen feedback wordt hier beschreven. Vervolgens zal er een conclusie beschreven worden van de verkregen feedback. Als laatst zullen er dan aanbevelingen gedaan worden betreft aanpassingen of verdere ontwikkeling van dit product.

3.1.1 Feedback

Als evaluatie van mijn product is er een evaluatieformulier opgesteld deze heb ik naar verschillende evualatoren verstuurd. Zie bijlage 1 voor alle evaluatie formulieren. Hier zal ik per vraag een samenvatting geven over de verkregen feedback.

1. Wat vind u van de opbouw van de workshop zit hier een duidelijke structuur en logica in?
Deze vraag verschilt per evaluator. Eva Snoijink vind dat er een goede structuur in zit. Marcella Klamer vind dat het doel van fotografie niet altijd even duidelijk is. Beppie Wouters vind dat de eigen intro aan het begin moet in plaats van als tweede.
2. In hoeverre is de PowerPoint presentatie een duidelijk en overzichtelijke aanvulling op de workshop?
Alle evaluatoren vinden het een goed visuele ondersteuning bieden aan de workshop.
3. In hoe verre is de informatie die de deelnemers krijgen over creatieve therapie een aanvulling op de beroepspraktijk van de leerkracht?
Eva Snoijink, Marcella Klamer en Beppie Wouters zijn het erover eens dat het een goede aanvulling kan zijn voor leerkrachten. Eva Snoijink zegt hierover dat er duidelijk naar voren komt dat dit alles in het belang van het kind is en verwacht dat de leerkracht daardoor bereid is om het in zich op te nemen. Beppie Wouters heeft als kritische noot dat de termen soms niet passen bij de termen die de leerkrachten gebruiken en deze zouden dus aangepast moeten worden. Zowel Marcella Klamer en Beppie stellen voor om ter verduidelijking voorbeelden uit de praktijk van de creatief therapeut te geven.
4. In hoe verre sluit de kennis over fotografie aan op de opdrachten en het doel van de workshop?
Eva Snoijink vind dat er goed naar voren komt wat fotografie doet en kan betekenen in therapie. Marcella Klamer en Beppie Wouters vinden het echter een te technisch verhaal en de link met creatieve therapie is daar weg. Beppie Wouters vind het del over pathos(gevoel) in foto's juist wel weer sterk.
5. Hoe denkt u over de manier waarop de leerkrachten worden aangezet tot zelfreflectie?
Het zet volgens Eva Snoijink en Marcella Klamer wel degelijk subtiel aan tot zelfreflectie. Marcella Klamer voegt toe dat dit wel afhankelijk is van hoe bereid de leerkrachten zijn om hierover na te denken. Beppie Wouters lijkt het een beter idee om werkstukken van kinderen te gebruiken en hierin te hebben over hoe leerkrachten en hoe creatief therapeuten hier naar kijken.
6. Wat vind u een sterk en belangrijk punt van de workshop en waarom?
Eva Snoijink vind het sterk hoe fotografie ingezet wordt om anders te leren kijken. Marcella Klamer vind sterk dat het de leerkrachten duidelijk kan maken wat hun eigen gedrag doet bij een kind en hoe snel je interpreteert. Beppie Wouters vind de Roos van Leary een goede aanvulling van kennis van leerkrachten. Opdracht 1 en 3 vind ze sterke punten.
7. Welke aanpassingen kunnen gedaan worden om de workshop te verbeteren en waarom?
Eva Snoijink vind dat het goed in elkaar steekt en dat een keer proefdraaien wel leid tot verbeter punten. Marcella Klamer vind het een goede aanvulling als de meerwaarde van een creatief therapeut op een school beschreven wordt. Beppie Wouters zou de totale duur en de tijd verhouding tussen de onderdelen er graag bij willen zien.
8. Wilt u verder nog iets kwijt over de workshop?

Marcella Klamer zag op de openingspagina van de powerpoint Manon staan. Bij vaktherapie worden dans en psychomotorische therapie niet genoemd. Bij beeldend therapie gaat haar om de beleving en uitdrukking in het beeldend werk, het proces.

Bepie Wouters vind het een 'pittige' workshop met heel veel informatie. Er is veel variatie door afwisseling van kijken, luisteren en doen. Het ziet er zeer verzorgd uit.

3.1.2 Conclusie

Het was zeer goed om professionals uit verschillende werkvelden te laten evalueren. Hieruit heb ik ontdekt dat ieder er vanuit hun eigen werkveld naar kijkt en op die manier voorziet van feedback. Daardoor is er een brede evaluatie tot stand gekomen.

Uit de evaluaties spreekt naast verscheidenheid in meningen ook wel een algemeen beeld. Zo vind meer en deel dat de informatie over fotografie iets te technisch is. Dit mede doordat het op deze manier nog weinig aansluit bij het doel van de workshop, informatie over creatieve therapie en zelfreflectie. Daarnaast missen vooral Marcella Klamer en Bepie Wouters voorbeelden uit de praktijk van de creatief therapeut. Marcella Klamer hamert erop dat het belangrijk is dat de meerwaarde van de creatief therapeut in het onderwijs duidelijk wordt voor leerkrachten IB'ers en directieleden. Als laatste is het belangrijk dat de werking van creatieve therapie nog verduidelijkt zou moeten worden.

Opvallend punt vond ik van Bepie Wouters dat de bewoording en kennis van leerkrachten soms minder is dan dat ik inschat met de workshop. Dit betekend dat het nog niet altijd aansluit op de kennis en vaardigheden van een leerkracht.

Wat over het algemeen als positief wordt ervaren is dat de leerkrachten aan het denken worden gezet met betrekking tot gedrag, interpretatie hiervan en reactie hierop. Ook de opdrachten die worden gegeven, met name opdracht 1 en 3 zijn een goede aanvulling op de informatie en zetten aan het denken. Wat workshop technisch vooral uit de evaluatie spreekt is dat de workshop er verzorgd, duidelijk gestructureerd en afwisselend in elkaar zit.

3.1.3 Aanbevelingen

Voor ik aanbevelingen doe voor dit product wil ik graag bij deze een aanbeveling doen voor een toekomstig onderzoek over fotografie als creatief therapeutisch middel. Naar mijn weten is hier nog niet eerder onderzoek naar gedaan. Dat mensen goed bewogen kunnen worden door middel van fotografie is mij duidelijk geworden. Daarom is het voor de creatieve therapie beeldend interessant onderzoek te gaan doen naar hoe fotografie als creatief therapeutisch middel ingezet kan worden.

Dan ga ik nu over tot aanbevelingen met betrekking tot het product. Aan de hand van de evaluatie van de workshop zijn er een aantal aanbevelingen die gedaan kunnen worden om het product in de toekomst te verbeteren.

1. Om te controleren wat de leerkrachten oppikken van de workshop is het van belang om de workshop te geven. Vervolgens dan de enquêtes in te laten vullen door de deelnemers. Dit zodat er getest kan worden in hoeverre en welke kennis blijft hangen.
2. Voor de workshop zal er goed gekeken moeten worden naar de bewoording. De woorden die leerkrachten eigen zijn verschillen met de woorden die voor een creatief therapeut eigen zijn. Daarbij is sommige kennis totaal nieuw voor leerkrachten en dient dit dus duidelijker uitgelegd te worden. Bepie Wouters betreft hierbij vooral het deel van de Roos van Leary, wat zei belangrijk acht maar daarbij ook te snel en kort verwoord en uitgelegd. Dit zal in de toekomst aangepast moeten worden.
3. Er zal gekeken moeten worden naar de verhouding tussen het technische deel over fotografie en de informatie en kennis met betrekking tot creatieve therapie. Belangrijk is dat het de informatie over fotografie niet te technisch is maar ondersteunend voor de opdrachten met fotografie. Ook de verhouding tussen informatie over fotografie en creatieve therapie dient iets aangepast te worden. Dit omdat het technische deel van fotografie nu een erg veel plaats inneemt. In plaats van deze informatie zou het goed zijn om wat praktijkvoorbeelden te geven waarin de waarde van een creatief therapeut op regulier onderwijs naar voren komt.
4. Met betrekking tot de opdrachten vind ik dat nu misschien opdracht 2 te veel is en er voldoende kennis en ervaringen opgedaan worden door de andere twee opdrachten in de workshop. Op die manier wordt er ook wat meer plek gecreëerd voor praktijkervaringen van een creatief therapeut binnen het onderwijs.

5. Als laatst zegt vooral Marcella Klamer dat het belangrijk is dat de werking van het medium beter naar voren gaat komen. Daarom zou ik het goed vinden dat er nog een stuk komt over werken *in* en werken *met* het medium. Dit kan gedaan worden bij het stuk over het medium en door bij de opdrachten uit te leggen waarom er in die opdracht werken *in* of werken *met* het medium toegepast wordt. Dit doordat er in opdracht 1 veel duidelijker in het medium en de andere opdrachten duidelijk *met* het medium wordt gewerkt.

3.2 Evaluatie product ontwikkeling

In dit hoofdstuk zal beschreven worden wat mijn ervaringen zijn met betrekking tot de ontwikkeling van het product. Gedurende het halfjaar waarin ik aan dit product gewerkt heb merkte ik dat het een proces is waar je in zit. De ene keer lukt het allemaal zoals bedacht en vervolgens kwam ik weer ergens waarin ik vast liep. Met de nodige hulp en doorzettingsvermogen is het me dan wel gelukt om weer verder te komen. Daarom zal er nu eerst beschreven worden welke ideeën ik had en hoe ik vind dat deze tot uiting zijn gekomen. Vervolgens zal ik de knelpunten beschrijven waar ik tegen aan liep en waar ik van geleerd heb. Als laatste zal er beschreven worden wat mijn leerpunten waren en hoe ik denk dit in de toekomst anders te gaan doen. In bijlage 5 is een urenverantwoording van dit product te vinden.

3.2.1 Startproces en keuze onderbouwing

Tijdens het begin van mijn afstudeer project wilde ik graag iets ontwikkelen voor leerkrachten op het regulier basisonderwijs. Het moest een project zijn waarin de leerkrachten bewuster werden van hun gedrag naar kinderen en hoe deze van invloed is op het gedrag dat de kinderen vertonen. Omdat mijn ervaring was dat het een doelgroep is die zeer voorzichtig benaderd dient te worden en zich snel aangevallen voelt wilde ik het verpakken. Daardoor besloot ik het zo te verpakken dat het in eerste instantie ook ging over voorlichting over creatieve therapie. Hier heb ik voor gekozen omdat kennis over creatieve therapie gering was onder de leerkrachten. Dit is echter wel van belang voor de samenwerking met een creatief therapeut en de effectiviteit van de therapie.

Ondertussen was ik ook altijd al zeer geïnteresseerd in fotografie en volgde een extra minor met betrekking tot fotografie. Dit zodat ik dit ook als middel kon gebruiken voor mijn afstuderen. Daarom besloot ik uiteindelijk om van het project een workshop te maken waarin fotografie gebruikt wordt als middel om mensen in beweging te brengen.

Toen ik dit besloten had ben ik gaan vragen aan de basisschool waar ik stage liep of open stonden voor een workshop over creatieve therapie. Hierin waren ze zeer geïnteresseerd. Vervolgens heb ik met de directie afgesproken dat ik deze kon geven. Helaas werd dit een week voor ik afspraken zou komen maken met betrekking tot de coördinatie van de workshop afgezegd. Hierdoor moest ik wel een andere school vinden of mijn project aanpassen. Eerst heb ik geprobeerd om een andere school te vinden maar dit lukte niet op korte termijn. Na overleg met mijn consulent dhr. H. van Keken is er besloten om het product uiteindelijk een beschrijving van de workshop te laten zijn. Hoewel ik graag de workshop had willen geven ben ik van mening dat de beschrijving zeer duidelijk weer geeft hoe ik de workshop zou geven.

3.2.2 Positieve ervaringen

Wat ik gemerkt heb tijdens het werken aan dit product is dat ik gedreven ben en het erg leuk is om aan iets te werken waar ik me goed bij voel. Daarnaast heb ik ook gemerkt dat de doelen die ik stel wel uit komen en nu ik terug kijk op mijn beschrijving en gestelde doelen denk ik dat ik uiteindelijk bereikt heb wat ik wilde bereiken. Namelijk een workshop over creatieve therapie met als onderlaag zelfreflectie en bewustwording van eigen referentiekader.

Daarnaast was het voor mij ook een zeer goede ervaring dat ik Eva Snoijink kon interviewen. Aan dit interview heb ik veel gehad voor de inzet van fotografie tijdens de workshop als wel motivatie om verder te gaan met het project. Vlak voor het interview zat ik erg te worstelen met waar ik heen wilde maar door het interview en haar enthousiasme kreeg ik weer veel ideeën en kon ik weer verder. Het heeft me geïnspireerd

Ondanks de weinige literatuur met betrekking tot creatieve therapie en fotografie kon ik veel projecten vinden waarin fotografie gebruikt werd als middel om iets bij mensen teweeg te brengen. Dit heeft mij ook als creatief therapeut inzicht gegeven in hoe ik fotografie later bij mijn therapieën zou kunnen gaan gebruiken.

3.2.3 Knelpunten

De opstart van het project verliep soepel. Dit was omdat ik duidelijk mijn ideeën en doelen had en hier aan kon gaan werken. Vervolgens heb ik wel veel moeite gehad om me aan mijn ideeën en doelen te houden. Ik kreeg regelmatig andere ideeën, bijvoorbeeld een onderzoek over hoe fotografie als creatief therapeutisch middel ingezet kan worden en om een voorlichtingsboekje of filmpje te maken. Doordat mijn consulent me wel telkens de feedback gaf met de vraag wat ik nou ging doen werd ik gedwongen om me te richten op mijn begin doel en idee. Een ander knelpunt was dat de basisschool op het laatste moment toch niet de ruimte had voor de workshop. Dit kwam door team omstandigheden waardoor ze hun doel bij het onderwijs wilde leggen.

Daarnaast heb ik ook moeite gehad met de weinige duidelijkheid die er vanuit school gegeven werd. De consultant was goed bereikbaar maar er was vaak verwarring over of hij wel de taak als consultant had. Daarnaast was er veel onduidelijkheid over het inlever moment onder andere wanneer dit was en bij wie. Uiteindelijk hier veel zelf achter aan gezeten wat best zwaar was naast de stress die het afstuderen al gaf.

Ook plannen is niet mijn sterkste kant en iets waar ik tegen aan liep. In het begin had ik ook weinig overzicht over wat er allemaal moest gebeuren. Hierdoor plande ik niet alles helemaal goed in. Dit zorgde ervoor dat ik later meer moest doen dan in het begin en deze verhouding niet in balans was.

3.2.4 Leerpunten

Tijdens dit project heb ik een aantal belangrijke dingen geleerd. Dit zowel uit de positieve ervaringen als uit de knelpunten die ik tegengekomen ben.

1. *Het is belangrijk je eigen plek in te nemen, initiatieven te ontplooien en duidelijk te zijn over wat je wilt en hoe je dit wilt gaan doen.*

Voor dit project heb ik veel moeten communiceren met professionals uit het werkveld. Om ze enthousiast te krijgen voor dit project en mij hulp te bieden. Het is dus belangrijk om op de juiste manier contact aan te gaan en de ander ook te enthousiasmeren. Vaak is het ook van belang dat de ander (school in dit geval) inziet wat voor profijt ze er zelf bij hebben. Ook op mijn opleiding moest ik tijdens dit project erg voor mezelf staan, zelf aan de bel trekken als ik hulp nodig had omdat ik anders niet de begeleiding en hulp kreeg die ik nodig had.

2. *Mensen om advies vragen en met verschillende mensen over je idee praten brengt je verder en tot een beter product.*

Ik merkte in het begin dat ik het best spannend vond om mijn ideeën voor te leggen. Dit was uit angst dat ik maar domme ideeën had. Maar naar mate ik dit meer deed merkte ik dat het belangrijk was omdat je op die manier juist verder kan komen en meer kunt bereiken dan dat je alleen zou kunnen. Ook wanneer ik vast liep was het juist prettig om even met een ander erover van gedachten te wisselen. Dit heb ik vooral gedaan door met mijn consultant te mailen of een gesprek te hebben en docent fotografie van mijn minor van gedachten te wisselen. Daarnaast door bij de klankbordgroep mijn ideeën en waar ik over struikelde in te brengen.

Ook goed om te merken is dat de evaluatie goed is om je product te verbeteren. Mensen hebben net weer een andere kijk op jou product en dit gaf mijzelf ook weer nieuwe ideeën voor aanpassingen en verbeteringen in de workshop.

3. *Wanneer er iets niet door gaat niet bij de pakken neer gaan zitten maar oplossingen zoeken.*

Hoewel ik denk dat ik hier wel mee om kan gaan aangezien ik flexibel ben en wel manieren bedenken heb ik dit toch nog wel weer extra ervaren. Dit kwam doordat de workshop vrij op het laatste moment niet door kon gaan waardoor ik eerst vast kwam te zitten en het niet zou redden met de tijd. Daarnaast werd ik in de laatste week voor inleveren ziek waardoor ik het uiteindelijk de vastgestelde deadline niet kon halen maar ook hier is een oplossing voor gekomen.

4. *Het opzetten en uitvoeren van een project heeft duidelijke planning nodig en deze dient tijdig gemaakt te worden.*

Plannen was nooit iets waar ik erg goed in was ook omdat ik dit nooit deed. Dit vond ik dan ook aan het begin van mijn project zeer lastig. Doordat ik dit in het begin niet zo deed kwam ik later in de stress. Voortaan zou ik dus beter een planning maken en mijn tijd goed verdelen. Uiteindelijk heb ik in de loop van het project mezelf steeds meer doelen gesteld waardoor ik uiteindelijk het op tijd af had kunnen hebben als ik niet ziek zou worden. Maar plannen is iets wat ik de volgende keer beter zou doen.

5. *Het is belangrijk doelen te stellen, je daar aan te houden en daar voor te gaan.*

Dit heb ik geleerd doordat ik tijdens het project nog wel eens de neiging had om af te dwalen naar iets anders en daardoor vast liep. Wanneer je je doelen stelt en daar voor gaat dan kun je minder snel afdwalen. Ook kunnen anderen je dan makkelijker hulp bieden omdat duidelijk is wat je doel is, de ander kan je hier dan weer naar toe sturen of over adviseren.

4. Slotwoord

Het afstudeer project bestond uit een workshop ontwikkelen waarin leerkrachten bewust worden van hun eigen invloed op het gedrag van het kind. Dit door manier waarop de interactie met het kind aan gegaan wordt. Daarnaast om de kennis over creatieve therapie onder leerkrachten in het regulier basisonderwijs te vergroten. De workshop kon helaas niet gegeven worden maar het product werd een beschrijving.

Van het hele project heb ik veel opgestoken betreffende fotografie en de inzet hiervan. Daarnaast ook over hoe je een project opzet en hiervoor met mensen communiceert. Het vergde een grote zelfstandigheid en ik was op mezelf terug geworpen. Dit betekende initiatieven ontplooiën en zelf planningen maken. Ik heb me moeten inleven in kennis en inzichten van een leerkracht betreft interactie en sociaal emotionele ontwikkeling. Ik heb me moeten aanpassen aan de onverwachte wendingen die het project had. Uiteindelijk ben ik door dit alles gegroeid als professional omdat ik zelf een duidelijke lijn uit heb moeten zetten voor het bereiken van het eindresultaat.

Met plezier heb ik aan het project gewerkt en kijk tevreden terug op het resultaat. Graag zou ik dit in de toekomst nog een keer uitvoeren om te ervaren hoe dit project uitpakt in de praktijk. Dit geeft toegevoegde waarde voor de ontwikkeling van het onderwijs en de creatieve therapie binnen het onderwijs.

5. Bronnen

Craig, C. (2009) *Explore the self through photography*. Londen: Kingsley Publishers

Doornbos, Prof. DR. K. (1992) *Samen naar school aangepast onderwijs in gewone scholen*. Nijkerk: Intro

Broek, v/d J. Koetsenruijter, W. Jong, d. J. Smit, L. (2009) *Beeldtaal*. Den Haag : Boom onderwijs

http://www.dbnl.org/tekst/swaa005zorg01_01/swaa005zorg01_01_0044.php

<http://www.propsych.nl/intelligentie.html>

http://www.sintrochus.be/de_axenroos.htmml

http://www.vaktherapie.nl/userfiles/files/Docs_Agenda/2010-03-31_Programma_studiedag_Vaktherapie_op_scholen_3.pdf

Snoijink, E. *Interview* 25 november 2010

Savolainen, M. (2008) *The Loveliest Girl in the World*. Helsinki: Blink Entertainment Ltd.

Snoijink, E. (2008) *Upside van Down*. Houten: Het Spectrum.

Verstegen, R. Lodewijks, H.P.B. (2009) *Interactiewijzer. Analyse en aanpak van interactieproblemen in professionele opvoedingssituaties*. Assen: Van Gorcum

Bijlage 1: *Fiatting Plan van aanpak*

Fiattingformulier Oriëntatie en Plan van aanpak

Praktijkproject Fase I A en I B 2008 /2009

Naam Student	Ellen van Loenen
Studentnummer	1520199
Onderwerp praktijkproject	Workshop CT beeldend gericht op portoprofessionalisering voor leerkrachten van regulier basisonderwijs
Naam consultant	Hans van Keken
Datum fiatting	23 november 2010
Fiat beoordelaar*	JA
Handtekening beoordelaar	<i>H.R. M. van Keken</i>

Fiattingcriteria Plan van aanpak	
Criteria voor de onderwerp, productbeschrijving en resultaten	
Onderwerp en probleemanalyse zijn in duidelijke bewoordingen geformuleerd	JA /
Er wordt verwezen naar een complete en realistische productbeschrijving	JA /
De resultaatbeschrijving is uitgewerkt d.m.v. een aantal concrete kwaliteitscriteria	JA /
Er wordt een eigen invalshoek naar voren gebracht	JA /
Er wordt een passende argumentatie gegeven voor de gemaakte keuzen	JA /
Criteria voor de inhoud van het praktijkproject:	
Het praktijkproject bestaat uit een synthese van delen uit de drie segmenten uit het opleidingsprofiel: behandelen van cliënten, werken in en vanuit een arbeidsomgeving, werken aan professionaliteit en professionalisering.	JA /
De relevantie vanuit beroepsmatig / maatschappelijk perspectief is duidelijk aangegeven. Het project bewerkt een herkenbaar aspect met betrekking tot het beroep / de competenties van creatief therapeut.	JA /
Het praktijkproject is ontwikkelingsgericht. De student bewerkt de vraagstelling op een manier die zowel voor de student als voor het werk een nieuwe stap betekent.	JA /
De verkenning van het onderwerp is zichtbaar aanwezig; d.w.z. dat nagegaan en vermeld is wat al eerder over dit onderwerp werd beschreven of anderszins uitgewerkt.	JA /
De documentatie van het onderwerp voor het praktijkproject is uitgewerkt door bronvermelding.	JA /
Criteria voor de doelgroep, adresgroep en evaluatiegroep:	
De doelgroep voor het project is duidelijk onderzocht, omschreven en relevant voor het beroep van creatief therapeut.	JA /
De beoogde evaluatiegroep voor het project is ter zake kundig	JA /
Het veld van belanghebbenden is bekend en in kaart gebracht	JA /
Er is een duidelijk omschreven en adequaat samengestelde adresgroep waarop de presentatie zich richt.	JA /
De communicatievorm van de presentatie is afgestemd op deze adresgroep en heldere verantwoording is daarvoor aanwezig.	JA /
Criteria voor Planmatigheid van uitvoering evaluatie en beoordeling	
Er is een duidelijk en volledig tijdschema opgesteld met fase-indeling, herkenbare mijlpalen en eindpunt; er is een realistische inschatting gemaakt van in te vullen studie-uren.	JA /
Er is een lijst van beoogde doelen voor het project benoemd waarop een	JA /

beoordeling betrekking kan hebben.	
Er is een lijst benoemd van concrete uit te voeren acties of inspanningen.	JA /
Er is een zinvolle opzet voor de evaluatieprocedure bedacht in dialoog met de evaluatiegroep en deze is uitvoerbaar. Met de leden van de evaluatiegroep is een planning gemaakt; d.w.z. er zijn duidelijke afspraken gemaakt en deze zijn schriftelijk vastgelegd.	JA /
Er zijn concrete voorstellen aanwezig over de wijze waarop het einddocument gestalte krijgt en aan de beoordelaar zal worden voorgelegd.	JA /

Bijlage 2: Evaluaties evaluatiegroep

Evaluatie formulier

Naam project: *"Een kijkje door de ogen van de creatief therapeut."*
Student: *Ellen van Loenen*
Studie: *Creatieve therapie beeldend*
Naam Evaluator: *Eva Snoijink*
Beroep: *Fotograaf*
Datum: *21 december*

Evaluatie vragen

9. Wat vind u van de opbouw van de workshop zit hier een duidelijke structuur en logica in?
Er zit een hele goede structuur in. Tijdens mijn gesprek met Ellen hadden we heel veel ideeën en werden we bijna overspoeld door de mogelijkheden. Ik vind dat Ellen een zeer goede keus heeft gemaakt en een totale eigen inbreng er in heeft.
10. In hoeverre is de PowerPoint presentatie een duidelijk en overzichtelijke aanvulling op de workshop? *Altijd zeer verhelderend een dikke 10*
11. In hoe verre is de informatie die de deelnemers krijgen over creatieve therapie een aanvulling op de beroepspraktijk van de leerkracht?
Nou ik zou zo denken behoorlijk! Het is natuurlijk moeilijk een leerkracht iets bij te brengen zonder hem te laag in te schatten en ik denk dat er duidelijk uit naar voren komt dat dit allemaal in het belang van het kind is en dat zorgt ervoor dat de leerkracht al deze info tot zich zal nemen en bereid zal zijn iets op te steken.
12. In hoe verre sluit de kennis over fotografie aan op de opdrachten en het doel van de workshop? *Beetje moeilijke vraag?! Hoe sluit het aan; de kennis van fotografie is voldoende naar mijn idee en met name de kennis over wat fotografie doet en kan betekenen in therapie komt goed naar voren.*
13. Hoe denkt u over de manier waarop de leerkrachten worden aangezet tot zelfreflectie?
Zie antwoord 3, heel subtel gebracht en ja het zet mij ook aan tot nadenken met name de opdrachten waarin later steeds wordt verteld waarom een kind zich gedraagt bv omdat hij verdrietig is omdat de hond op sterven ligt
14. Wat vind u een sterk en belangrijk punt van de workshop en waarom?
Het anders leren kijken dmv fotografie en zo inzien dat we soms alleen maar naar de buitenkant kijken en dat er meer voor nodig is om iemand te "zien"
15. Welke aanpassingen kunnen gedaan worden om de workshop te verbeteren en waarom?
Ik denk dat het erg goed in elkaar steekt en dat je na een eerste keer proefdraaien er vanzelf achter komt wat de verbeter punten zijn.

Evaluatie formulier

Naam project: *"Een kijkje door de ogen van de creatief therapeut."*
Student: *Ellen van Loenen*
Studie: *Creatieve therapie beeldend*
Naam Evaluator: *Marcella Klamer*
Beroep: *vaktherapeut beeldend*
Datum: *3 januari 2011*

Evaluatie vragen

1. Wat vind u van de opbouw van de workshop zit hier een duidelijke structuur en logica in?
Na doorlezen van de gehele workshop is het deel en het doel over fotografie me duidelijk geworden, dat was in eerste instantie niet zo. Wel denk ik dat het technische deel mbt de fotografie minder kan ten gunste van meer info over de werking van CT mbv voorbeelden uit de praktijk.
2. In hoeverre is de PowerPoint presentatie een duidelijk en overzichtelijke aanvulling op de workshop? *Het lijkt me een goede aanvulling, voldoende variatie, houdt de aandacht vast*
3. In hoe verre is de informatie die de deelnemers krijgen over creatieve therapie een aanvulling op de beroepspraktijk van de leerkracht? *Naar mijn idee zou het een goede aanvulling kunnen zijn, ik zou ervoor willen pleiten dat de workshop op meerdere scholen gegeven gaat worden, wellicht in eerste instantie bij het bestuur. Als het bestuur deze actie steunt en stimuleert zullen scholen, naar mijn idee, eerder bereid zijn Ellen toe te laten om haar presentatie te houden. Wel zou een belangrijker deel mbt praktijkvoorbeelden toegevoegd mogen worden.*
4. In hoe verre sluit de kennis over fotografie aan op de opdrachten en het doel van de workshop? *Het technische deel kan naar mijn idee teveel zijn, (is volgens mij ook niet het doel van de workshop?), de werking van de beelden is echter in mijn opinie wel een aanvulling*
5. Hoe denkt u over de manier waarop de leerkrachten worden aangezet tot zelfreflectie? *Positief maar is wel afhankelijk van inzet en bereidheid van de betreffende leerkracht en het team (hoe veilig is dat?)*
6. Wat vind u een sterk en belangrijk punt van de workshop en waarom? *Het kan aan de leerkrachten duidelijk maken wat hun eigen gedrag doet bij een kind, hoe snel men interpreteert*
7. Welke aanpassingen kunnen gedaan worden om de workshop te verbeteren en waarom?
Misschien zou een aanvulling goed zijn waarbij herkenbare situaties met kinderen beschreven worden waar een creatief therapeut een positieve bijdrage heeft geleverd of zou kunnen leveren. Benadrukken dat de school een creatief therapeut zou moeten hebben en waarom, wat de meerwaarde is
8. Wilt u verder nog iets kwijt over de workshop?

Op de openingspagina van de power point staat op het werkstuk de naam Manon, het is niet duidelijk of de maker hiervoor toestemming heeft gegeven.

Dans en psycho-motore therapie worden niet genoemd, dat zijn ook vormen van vaktherapie

Het gaat mi niet om kwantiteit maar om beleving en wijze/mate van uitdrukken in het beeldend werk, het proces

Evaluatie formulier

Naam project: *"Een kijkje door de ogen van de creatief therapeut."*
Student: *Ellen van Loenen*
Studie: *Creatieve therapie beeldend*
Naam Evaluator: *Beppie Wouters*
Beroep: *Intern Begeleider PO*
Datum: *5 januari 2011*

Evaluatie vragen

1. Wat vindt u van de opbouw van de workshop zit hier een duidelijke structuur en logica in?

Ik zou zelf eerst beginnen met mijzelf te introduceren en waarom deze workshop gegeven wordt. Vervolgens zou ik de inleiding doen en daarna het deel van de introductie waarin de vragen aan de leerkrachten gesteld gaan worden.

2. In hoeverre is de PowerPoint presentatie een duidelijke en overzichtelijke aanvulling op de workshop?
Het biedt een goede visuele ondersteuning van wat er verteld wordt.
3. In hoe verre is de informatie die de deelnemers krijgen over creatieve therapie een aanvulling op de beroepspraktijk van de leerkracht?
Het is van belang dat leerkrachten duidelijk wordt wat creatieve therapie behelst, waarom en wanneer dit gegeven kan worden. TIP: verduidelijk jargon. Er worden andere termen gebezigd dan gebruikelijk voor leerkrachten. Dit kan wellicht ondervangen worden door gebruik te maken van voorbeelden. Dit lijkt mij ook goed om toe te passen bij De Roos van Leary. Naar aanleiding daarvan zal opdracht 1 ook makkelijker gemaakt kunnen maken, zo vermoed ik. Wel een leuke opdracht! Zou die graag met mijn collega's doen of ze willen observeren.
4. In hoe verre sluit de kennis over fotografie aan op de opdrachten en het doel van de workshop?
Ik vind het nogal een technisch verhaal en ik vraag me af in hoeverre je de leerkrachten hierbij 'bij de les houdt'. Het is lastig om dit goed te beoordelen, aangezien ik de workshop niet heb kunnen zien, maar ik moet dit aan de hand van de beschrijving doen. Mij is (als leek) nog niet duidelijk welke link ik met creatieve therapie moet leggen. 7.3 Pathos: lijkt me juist wel goed te passen, omdat dit gevoelens op kan leveren die verschillend kunnen zijn en dit kan gespreksstof geven.
5. Hoe denkt u over de manier waarop de leerkrachten worden aangezet tot zelfreflectie?
Zou het hier niet juist interessanter zijn om werk van kinderen als voorbeeld te geven en leerkrachten te vragen hoe zij dit interpreteren? En hoe een creatief therapeut hier naar kijkt? Leerkrachten zien her en der werk van kinderen in therapie uitgesteld staan. Zij zullen dan ook meer gaan begrijpen wat dit betekent of moet ik zeggen: **kan** betekenen?
6. Wat vindt u een sterk en belangrijk punt van de workshop en waarom?
De Roos van Leary, omdat dit relateert aan verhoudingen van leerkrachten, maar ook van andere volwassenen t.o.v. kinderen.
Het doen en ervaren van opdracht 1.
Het doen van opdracht 3 en ik denk dan aan hoe gaan wij om met aannames? Er kan dus een heel ander verhaal achter zitten dan zo ogenschijnlijk lijkt.
7. Welke aanpassingen kunnen gedaan worden om de workshop te verbeteren en waarom?
De tijdsindeling van de workshop: Wat is de totale duur? Hoe lang duren de verschillende onderdelen en hoe verhouden die zich tot elkaar?
8. Wilt u verder nog iets kwijt over de workshop?
Ik vind het een 'pittige' workshop met heel veel informatie. Er is veel variatie door afwisseling van kijken, luisteren en doen. Het ziet er zeer verzorgd uit.

Bijlage 3: *Enquête*

1. Hoeveel kennis had u over creatieve therapie voor aanvang van de workshop?
 - ☐ Geen
 - ☐ Een beetje, ik had er al wel eens over gehoord
 - ☐ Veel, ik wist al hoe het in zijn werk ging
2. Wat vond u van de verkregen informatie uit de workshop?
 - ☐ Nuttig
 - ☐ Niet nuttig
 - ☐ Anders _____
3. In hoe verre heeft de ervaring van de workshop aangesloten op uw beroep als vakleerkracht?
 - ☐ Veel
 - ☐ Gemiddeld
 - ☐ Weinig
 - ☐ Niet
4. Kunt u nu naar de workshop situaties bedenken waarin u een creatief therapeut kunt inzetten?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Misschien
5. Kunt u ervaringen uit de workshop gebruiken in uw beroepspraktijk?
 - ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Misschien
 - ☐ Anders _____

Overige opmerkingen:

Bijlage 4 : Uren verantwoording

Datum	Activiteit	Geschatte uren
Mei/ juni / juli	Brainstormen	20
7 september	College onderzoek	1,5
7 september	Oriënteren onderwerp	8
9 september	Kwestie beschrijving	10
14 september	Kwestie beschrijving	9
23 september	Kwestie beschrijving	10
25 september	Literatuur vooronderzoek verzamelen	6
26 september	Kwestie beschrijving	10
28 september	Start plan van aanpak	8
2 oktober	Kwestie beschrijving	5
3 oktober	Literatuur verzamelen en verwerken	9
5 oktober	Kwestie beschrijving voor deel afmaken en mailen naar consulent	10
6 oktober	Kwestie beschrijving feedback aanpassen	4
11 oktober	Klankbordbijeenkomst	1,5
12 oktober	Kwestie beschrijving afronden en mailen	6
14 oktober	Literatuur verzamelen	8
18 oktober	Literatuur verwerken	10
19 oktober	Gesprek consulent	1
20 oktober	Plan van aanpak afronden en inleveren.	8
21 oktober	Literatuur verzamelen en verwerken	8
22 oktober	Literatuur verzamelen en verwerken	10
23 oktober	Kwestiebeschrijving opnieuw ordenen	8
27 oktober	Feedback van plan van aanpak verwerken versturen	7
30 oktober	Op papier ideeën voor workshop beschrijven	2
2 november	Klankbordgroep	1,5
4 november	Artikelen gezocht en verwerkt	11
5 november	Gesprek consulent, Plan van aanpak goedgekeurd	0,5
5 november	Literatuur gezocht en verwerkt	8
8 november	Gesprek Michael Stapper docent fotografie	1
10 november	Literatuur verwerken	10
11 november	Vragen Marcella opstellen	1

16 november	Vakbladen en oude onderzoeken doorspitten	6
16 november	Gesprek Marcella	3
18 november	Verwerken gesprek Marcella	2
18 november	Gesprek consultant	0,5
19 november	Vragen interview Eva Snoijink nopzetten	2
20 november	Literatuur verwerken	8
21 november	Start opzet beschrijving	8
22 november	Gesprek Michael Stapper doornemen interview vragen en opdracht fotografie	1
22 november	Klankbordgroep	1,5
25 november	Interview Eva Snoijink	8
26 november	Verwerken interview	8
17 november	Verwerken interview	10
28 november	Workshop beschrijving	10
29 november	Workshop beschrijving	8
3 december	Gesprek Annieke CT in regulier basis onderwijs	2
3 december	Resultaten onder elkaar zetten en logisch opbouwen	7
6 december	Gesprek consultant	1
6 december	Workshop beschrijving	9
6 september – 6 december	Fotografie lessen minor media en cultuur	40
7 december – 16 december	Ziek	
17 – 18 december	Workshop beschrijving af Evaluatie formulier af Enquête formulier af <i>Verstuurd naar evaluatiegroep</i>	20
18/19/20 december	Voor onderzoek logisch in elkaar zetten en afronden	25
24 december	Procesverslag in elkaar zetten	8
28 december	Procesverslag in elkaar zetten	10
29 december	Uren verantwoording maken	3
29 december	Inleiding schrijven	2
4 januari	Evaluatie verwerken	10
5 en 6 januari	Laatste aanpassingen doen	15
7 januari	Inbinden	2
7 januari	Inleveren	
	Mailtjes en contacten leggen	8
	Tussendoor brainstormen	10
Totaal		450 uur

P raktijk P roject 2010-2011

Een kijkje door de ogen van de creatief therapeut

Workshop beschrijving

Naam: Ellen van Loenen

Student nr: 1520199

Consulent: Dhr. H. van Keken

Beoordelaar: Dhr. K. Buurman

Datum: 12 december 2010

Inhoudsopgave

	Pagina
Inleiding	3
Uitgangspunten workshop	4
Workshop beschrijving	5-19
1. Inleiding	5
2. Introductie	6
3. Creatief therapeutische 3-hoek	7
4. Segment: Cliënt	8
5. Segment: Therapeut	9
6. Medium: Beeldend	10
7. Fotografie	12- 15
<u>7.1 Compositie</u>	12
7.1.1 <i>Gulde Snede</i>	12
7.1.2 <i>Kijkrichting</i>	12
7.1.3 <i>Gezichtspunt</i>	13
<u>7.2 Belichting</u>	14
<u>7.3 Pathos</u>	15
<u>7.4 Framing</u>	15
8. Opdrachten	16-18
9. Samenvatting	19

Inleiding

Voor u ligt de beschrijving van de workshop, *“Een kijkje door de ogen van de creatief therapeut.”*. De workshop is ontstaan vanuit het feit dat de creatieve therapie groeiend is op het regulier basisonderwijs in Nederland. Voor het effectief inzetten van de creatieve therapie dient de kennis onder leerkrachten over de creatieve therapie vergroot te worden. Door de visie dat beelden en ervaring meer doen dan woorden leek een workshop de geschikte vorm van kennis overdracht.

In eerste instantie was het de bedoeling dat ik de workshop zou geven op basisschool OBS De Wiekslag. Dit kon echter door omstandigheden binnen het team niet door gaan. Er werd voor gekozen om de focus weer te leggen op hun primaire doel, het onderwijs. Hierdoor heb ik besloten contact te zoeken met andere basisscholen maar kon nergens op korte termijn terecht om de workshop te geven. Daarom is er toen in samenspraak met mijn consulent voor gekozen om de workshop uit te schrijven. Echter is er momenteel contact met een andere basisschool waar ik de workshop eventueel zal gaan geven. Deze beschrijving zal dan als handleiding en leidraad dienen.

De beschrijving van deze workshop zal gedaan worden aan de hand van de powerpoint presentatie die er voor gemaakt is. Een uitdraai van deze presentatie kunt u vinden in bijlage 1. De hoofdstukken van deze beschrijving zijn ook logische wijs de volgorde van de onderwerpen in de workshop. In de lichtblauwe vensters onder aan de pagina staat een beschrijving van het beoogde doel en resultaat van de opdracht en of vragen. Alles wat in deze beschrijving aan tekst geschreven is zal normaal gesproken in de workshop verteld worden.

Tot slot vind u in bijlage 5 een beschrijving van de inhoud van de workshop. Deze is gemaakt om dit te kunnen versturen naar verschillende basisscholen. Op deze manier kunnen ze informatie inwinnen over de workshop. Aan de hand daarvan kan besloten worden of de workshop op hun school van toepassing is en gegeven kan/mag worden.

Deze workshop is ontwikkeld om aan leerkrachten en directieleden van het regulier basisonderwijs te geven. Er wordt vanuit gegaan dat leerkrachten geen of nauwelijks kennis hebben over creatieve therapie. Daarnaast wordt er vanuit gegaan dat er enige kennis is over fotografie. Geen technische kennis maar kennis in door het maken van vakantie foto's. Er is vanuit gegaan dat het gegeven wordt aan een groep van 15 tot 20 mensen. Om de workshop te kunnen geven is het van belang dat er een ruimte is. Die ruimte dient voorzien te zijn van een computer met een beamer. Verder zullen de materialen die nodig zijn voor de opdrachten meegenomen worden.

Benodigdheden

1. Beamer.
2. Computer.
3. Lokaal om de workshop te geven (liefst met kraan).
4. Lege ruimte met witte muur om foto's te maken.
5. Bouwlamp.
6. 10 digitale fototoestellen.
7. 10 kg klei.
8. 10 klei plankjes.
9. 30 Uitdraaien van de vragenlijsten voor de foto van Amina.
10. 30 Uitdraaien van de enquête.

1. Inleiding

Direct aan het begin krijgen de leerkrachten een portretfoto van Amina voor zich zoals te zien op afbeelding 1. Voor deze opdracht staan de vragen op een formulier (zie bijlage 2) die elke leerkracht afzonderlijk dient

1. *Wat zie je voor een meisje op de foto?*
2. *Waar gelooft ze in?*
3. *Studeert of werkt ze?*
4. *Ziet ze er gelukkig uit, is ze gelukkig?*
5. *Hoe komt het dat je deze antwoorden geeft?*

Haitoute
volgende
in te vullen.

Vervolgens gaan we de vragen met antwoorden bespreken en laat ik ze zien powerpoint presentatie die ik voor deze workshop heb gemaakt.

Haitoute

op de
Afb. 1: Amina

1. *Wat zie je voor een meisje op de foto?*

Dit is uiteraard vrije interpretatie. Het is maar net aan wie ze je aan doet denken waardoor je denkt wat voor een soort meisje ze is.

2. *Waar gelooft ze in?*

Ze is moslima dus in Allah.

3. *Studeert of werkt ze?*

Ze studeert maatschappelijk werk aan de hogeschool utrecht verder werkt ze door bijles te geven in Engels.

4. *Ziet ze er gelukkig uit, is ze gelukkig?*

Zelf zegt ze: Ik moet hierbij erg denken aan het liedje van Herman van Veen. Ben zo vrolijk, zo vrolijk was ik nooit. Inderdaad ben gelukkig, mijn gezondheid is goed. Studie gaat goed, ken leuke mensen. Maar als ik jaarlijks naar Marokko zou kunnen zou ik nog gelukkiger zijn. "

5. *Hoe komt het dat je deze antwoorden geeft?*

Deze twee vragen zijn interpretatie en zijn er voor bedoelt om te ontdekken dat wat jij denk kan verschillen me wat een ander denkt.

Doel

Direct bij aanvang de leerkrachten laten ervaren wat hun eigen referentiekader is en het verschil tussen weten en interpreteren te laten ervaren. Dit om een soort "shock" teweeg te brengen en ze wakker te schudden. Op deze manier bied ik direct een kader en wil ik de leerkrachten aan het denken zetten over het onderwerp referentiekader. Wel zeg ik erbij dat je als creatief therapeut voorzichtig moet zijn met het interpreteren van beelden om de link naar de creatieve therapie te leggen.

2. Introductie

Mijn naam is Ellen van Loenen momenteel aan het afstuderen als creatief therapeut beeldend aan de Hogeschool Utrecht te Amersfoort. Deze workshop heb ik ontwikkeld in het kader van mijn afstuderen. In mijn opleiding heb ik verschillende stages gehad waarin ik meestal met kinderen tussen de 4 en 18 jaar heb gewerkt. Ik ben begonnen in een activiteitscentrum. Vervolgens heb ik stage gelopen binnen de jeugdpsychiatrie. Daarna ben ik naar Zuid Afrika gegaan waar ik in een kindertehuis heb gewerkt en als laatste stage kwam ik terecht op het regulier basisonderwijs in Amersfoort. Weinig leerkrachten wisten wat creatieve therapie inhield en zo ontstond het idee om mijn afstudeer project toe te spitsen op een workshop voor leerkrachten. Dit omdat ik merkte dat het belangrijk is dat leerkrachten weten wat voor een toegevoegde waarde creatieve therapie heeft en het dan zo goed en effectief mogelijk ingezet kan worden.

Vervolgens vraag ik de leerkrachten om een bordje te maken met hun naam en groep waarvoor ze werken.

Vragen aan de leerkrachten:

- Wat is jullie kennis met betrekking tot creatieve therapie?
- Wat is jullie ervaring met creatieve therapie?
- Wat is jullie kennis en ervaring met betrekking tot fotografie?

Doel

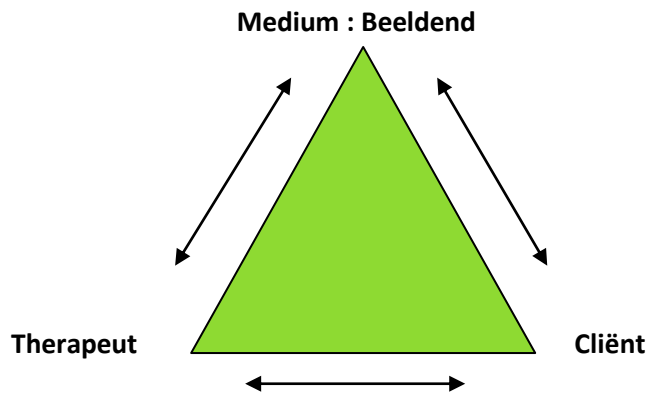
Ik stel mezelf even kort voor zodat de leerkrachten weten wie ze voor zich hebben, welke ervaringen ik heb en waar ik nu sta als creatief therapeut.

De vragen die ik stel zijn ter verdieping van de deelnemers zodat ik de kennis die ik overdraag met betrekking tot creatieve therapie en fotografie kan laten aansluiten op de kennis die de deelnemers al bezitten. Vervolgens kan ik bepalen op welke onderwerpen ik wel en niet in kan gaan en of ik de informatie die ik geef bij de basis moet houden of wat dieper op sommige aspecten van de creatieve therapie of fotografie in kan/moet gaan.

3. Creatief therapeutische 3-hoek

Tijdens de creatieve therapie zijn er 3 segmenten waarmee de therapie tot stand komt. Dit zijn het medium, de therapeut en de cliënt. Het model dat hiervoor gebruikt wordt heet de creatief therapeutische driehoek. Deze driehoek maakt dus onderscheid tussen de drie aspecten en verbindt ze met elkaar. In deze workshop zal gekeken gaan worden naar hoe die verbinding met elkaar eruit ziet en tot stand komt.

Binnen het medium maken we onderscheid in het medium waarmee je als therapeut werkt. Zo is er een drama therapeut, een muziek therapeut en een beeldend therapeut. Het medium dat ik gebruik is beeldend.

Doel

Door vanuit de creatief therapeutische driehoek te werken is voor de leerkrachten duidelijk waaruit de creatieve therapie bestaat. Daarnaast is in het model goed te zien hoe deze drie segmenten met elkaar verbonden zijn. Door dit als rode draad door de workshop te laten lopen zullen de leerkrachten in kunnen zien hoe elk segment een werking heeft in de creatieve therapie en hoe ze op elkaar van invloed zijn.

4. Segment: Cliënt

Een creatief therapeut kan op allerlei verschillende plekken werken en het werkveld wordt ook steeds meer uitgebreid. Waar de oorsprong ligt in de psychologie en er dus vroeger veel gewerkt werd binnen de psychiatrie heeft het zich zeer uitgebreid. Er zijn onder andere creatief therapeuten te vinden in de gehandicapten zorg, speciaal basisonderwijs, regulier basisonderwijs, asielzoekerscentra, TBS centra enzovoorts.

Creatieve therapie is ontstaan vanuit de psychologie. Om aan te geven op welk gebied in de ontwikkeling en psyche van de mens de creatief therapeut werkt zal ik de piramide van Maslow erbij betrekken. Maslow is een theoreticus over de ontwikkeling van de mens vanuit de humanistische mensvisie. Het model bestaat uit de volgende behoeften van een mens.

1. Lichamelijke behoeften
2. Behoeftte aan veiligheid en zekerheid
3. Behoeftte aan sociaal contact
4. Behoeftte aan waardering en erkenning
5. Behoeftte aan zelfontplooiing

Maslow gaat er vanuit dat wanneer er aan de eerste behoeften niet voldaan er aan de behoeften daar op volgend ook geen aandacht besteed kan worden. Net als dat de top van piramide geen top van een piramide zal zijn zonder de stenen er onder.

Vraag aan de leerkrachten:

- *Aan welke behoeften wordt er binnen de klas gewerkt? (gezien de piramide van Maslow)*
- *Hoe wordt er aan deze behoeften gewerkt?*

Doel

Deze vragen worden gesteld met als doel dat de leerkrachten zelf nadenken aan welke behoeften van de kinderen ze werken tijdens de lessen. Door deze vraag te stellen is het de bedoeling dat de leerkrachten inzien op welk niveau ze werken en welke niveaus er nog onder ze staan die van belang zijn voordat het kind zich kan richten op de behoefte waarin ze voldoen. Het gaat hier dus om een stuk bewustwording van de leerkracht.

5.Segment: Therapeut

Binnen het segment therapeut wordt de nadruk gelegd op hoe de therapeut zichzelf inzet tijdens de therapie. Dit wordt ook wel binnen de therapie je attitude als therapeut genoemd. Onder de attitude wordt verstaan hoe je als therapeut je opstelt tegenover de cliënt. Persoonlijk vind ik het belangrijk om als therapeut empathies te zijn, een positieve blik te geven en congruent te zijn. Met dit laatste wordt bedoelt altijd hetzelfde zijn, stabiel en dus voorspelbaar voor de cliënt. Uit onderzoek is gebleken dat de attitude zeer belangrijk is voor de werking van de therapie. Een groot deel van de therapie wordt bewerkstelligd met de houding en interactie die er plaats vind tussen cliënt en therapeut.

Om als therapeut je houding in te kunnen zetten en jou gedrag aan te passen op dat wat de cliënt nodig heeft is een belangrijk model de Roos van Leary. Dit is een algemeen interactiemodel over de hele wereld bekend en er wordt veel mee gewerkt. Binnen de therapie is er altijd sprake van interactie tussen therapeut en cliënt. Deze Roos is gericht op verschillende gedragscomponenten die de interactie teweeg brengt. Hierin wordt duidelijk weer gegeven hoe een bepaalde houding bij de ander een reactie op roept. Deze reactie uit zich in het gedrag naar de persoon toe.

De Roos van Leary maakt onderscheid tussen 2 verschillende gedragscomponenten namelijk:

1. Het boven en onder gedrag. Hierin wordt bepaald of de persoon in kwestie zich dominant of juist volgend opstelt.
2. Het voor en tegen gedrag. Hierin wordt bepaald of de persoon in kwestie zich tegen of samenwerkend opstelt.

Op die manier komen er vervolgens 8 gedragingen uit zoals hier op de afbeelding te zien is. Om goed te observeren hoe het kind zich gedraagt en waar het naar toe zou moeten wordt dus de Roos van Leary gebruikt. Vervolgens kan er vanuit dit model gekeken worden welk gedrag ingezet kan worden om ander gedrag te bewerkstelligen. Aan de zijkant van het model staan gedachte gangen die passend zijn van bij de gedragingen.

6. Medium: Beeldend

In de creatieve therapie beeldend staat dit medium als middel centraal in plaats van praten zoals bijvoorbeeld een psycholoog dat doet. Het medium beeldend houdt in dat ik als therapeut werk met alle beeldend materialen. Op de sheet staan een aantal voorbeelden van de materialen die ik gebruik. Voor de creatief therapeut die beeldend als medium heeft betekend dit dat hij/zij werkt met al het materiaal waarmee je vormgeeft. Als therapeut denk je na over welk materiaal je inzet. Dit hangt af van de doelen van de cliënt. Daarnaast wordt er na gedacht welk effect dit materiaal op de cliënt heeft. Dit kan te maken hebben met de voorkeur van de cliënt. Een andere manier om het in te zetten is juist om patronen te doorbreken. Een voorbeeld hiervan is waterverf gebruiken bij iemand die controle wil houden en moet leren om deze los te laten. Door te gaan waterverven moet de cliënt de controle los laten.

Met het materiaal gaat het er uiteindelijk om de cliënt verder te helpen. Hierdoor is het belangrijk niet vast te zitten in de meest voor de hand liggende materialen maar ook een bredere visie hierop te hebben. Zo had ik een jongetje in therapie dat veel onrust in zich had en hij was gek op voetballen. Op een mooie zomerdag vroeg ik hem wat hij wilde doen en hij wilde wel graag voetballen. Vervolgens ben ik dit gaan doen en was dit een geweldige succes ervaring voor hem. Op dat moment kon hij mij voetbaltrucjes leren en kon zijn energie kwijt. Op dat moment heb ik niets met beeldend. Het voetballen was wel een hele positieve succes ervaring, dat was belangrijk voor hem, zijn doel en dat heb ik bereikt.

Belangrijk bij het gebruik van beeldend in therapie is dat het niet de bedoeling is dat er grootse kunstwerken gecreëerd worden. Het gaat om de beleving van het maken. Het uiteindelijk werkstuk is wel belangrijk om waar het voor staat maar niet om hoe het eruit ziet. Soms is het voor de cliënt belangrijk om een succes ervaring op te doen, dan wordt het resultaat wat belangrijker en moet je als therapeut wel een succesvol resultaat waarborgen. Maar ook ontevredenheid van het resultaat kan veelzeggend zijn over de psychologie van de cliënt.

< Opdracht 1 >

Vorm tweetallen en maak met klei zonder woorden samen een werkstuk. Jullie hebben hier 5 minuten voor.

Nabespreking:

- 1 Hoe vonden jullie het om deze opdracht te doen?
- 2 Gezien die Roos van Leary wie nam welke houding aan?

Doel

Wat ik wil bereiken met het vertellen over het medium is dat de leerkrachten inzien dat dit niet iets vaststaands is. Het wordt afgestemd op de cliënt (het kind) en het gaat niet om de kwaliteit maar de kwantiteit van het werkstuk.

De opdracht wordt gedaan om de leerkrachten te laten ervaren hoe er door middel van het medium gecommuniceerd kan worden met elkaar. Ook komt in deze opdracht de interactie met elkaar erg naar voren. Door vervolgens de link te leggen naar de Roos van Leary worden ze door ervaring bewust van hun gedrag.

Pauze

15 minuten

7. Fotografie

Binnen de creatieve therapie wordt fotografie nog niet zo heel veel ingezet. Dit terwijl het ook goed zou kunnen werken als creatief therapeutisch middel. Zelf vind ik het erg leuk om er mee te werken en daarom zet ik dit middel ook in. Het is een middel dat iedereen kent en kan gebruiken. Straks wil ik graag wat opdrachten doen en daarom nu een introductie over fotografie.

7.1 Compositie

Vraag aan de leerkrachten

- *Wat is de compositie in beeld?*

Afhankelijk van het antwoord en de kennis erover vul ik die aan met de volgende uitleg. De compositie komt altijd in beeld voor. Dit wordt gebruikt binnen de schilderkunst, beeldhouwen en zo ook binnen de fotografie. Omdat we nu verder gaan in de fotografie ga ik ook verder over 2 dimensionaal beeld. De compositie bepaalt hoe de verschillende componenten in het beeld ten opzichte van elkaar geplaatst zijn. Om een interessant beeld te creëren is het van belang kennis te hebben over de gulde snede en de kijkrichting.

Vraag aan de leerkrachten

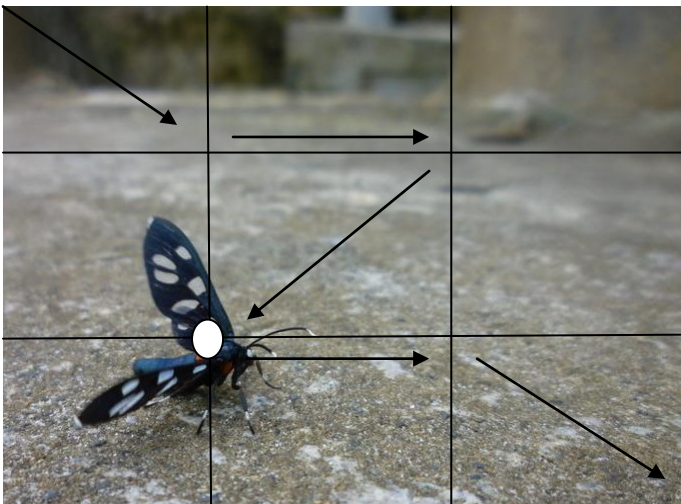
- *Wat wordt er bedoelt met de gulde snede?*
- *Wat is de kijkrichting?*

7.1.1 Gulde Snede

Het beeld valt op te delen in drie horizontale en drie verticale lijnen. Wanneer je dat doet ontstaan er 4 knooppunten. In het midden van het beeld ontstaat een vierkant. Om een interessant beeld te maken kun je het best het middelste vierkant zo veel mogelijk leeg houden. Op één of meer knooppunten zet je juist de interessante aspecten van het beeld. Hier op de afbeelding een voorbeeld van hoe je dat kunt doen.

7.1.2 Kijkrichting

De reden dat dit een interessante compositie is komt door de kijkrichting. Het is gebleken dat ieder mens op een bepaalde manier kijkt. De pijltjes op deze afbeelding geven aan dat de kijker links boven in het beeld binnenkomt vervolgens van links naar rechts en boven naar beneden de knooppunten afgaat en uiteindelijk rechts onder het beeld uitgaat. Let wel op dit is de kijkrichting in westerse landen met het Latijnse schrift. De kijkrichting is in de onderstaande afbeelding weergegeven met behulp van pijltjes.

7.1.3 Gezichtspunt

Het gezichtspunt is het standpunt vanaf waar de foto is genomen. Je kunt dit doen van bovenaf, onderaf ooghoogte, links of rechts van het object dat je fotografeert. Dit gezichtspunt is zeer belangrijk binnen de fotografie omdat hiermee wordt bepaald hoe je een foto bekijkt. Een goed voorbeeld hiervan is de manier waarop leiders van een land gefotografeerd worden. Dit wordt vaak van onderaf gedaan om hem autoriteit te geven. Een voorbeeld hiervan is de volgende foto;

Foto genomen vanuit een lager standpunt omhoog.

Foto genomen vanuit een hoger standpunt omlaag.

7.2 Belichting

Binnen de fotografie worden verschillende manieren van belichten gebruikt. Er zijn verschillende manieren om je onderwerp te belichten. Zo kan licht van de zijkant, voorkant of achterkant van het onderwerp komen. Daarnaast kan er gebruik gemaakt worden van het natuurlijke licht zoals het op dat moment valt of juist bewust van verschillende kanten belicht worden met behulp van lampen. Hier volgen een aantal voorbeelden van de manier waarop je kunt werken met licht.

Tegenlicht.

Onnatuurlijk licht.

Natuurlijk licht.

7.3 Pathos

De pathos in het beeld is een foto die speelt op het gevoel van de kijker. Het is bij dit soort foto's ook altijd de bedoeling om een gevoel aan te spreken. Een foto dat erg op het gevoel speelt is de volgende foto.

Vraag aan de leerkrachten:

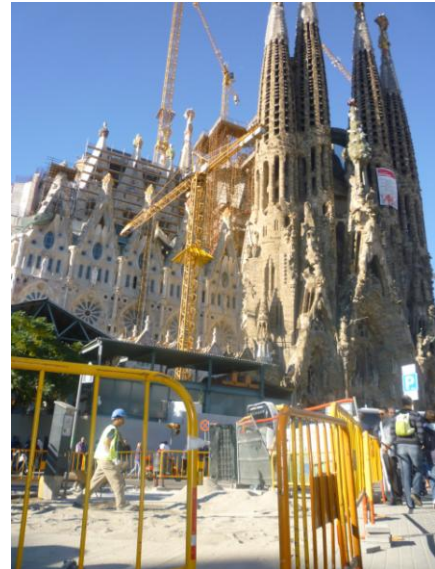
- Welk gevoel roept deze foto op?

kijker.
te

7.4 Framing

Framing betekend dat er kaders gegeven worden aan wat de kijker worden bepaalde attributen, personen en andere aspecten bewust niet in beeld gebracht. Door het beeld te framen wordt er voor de bepaald hoe het beeld geïnterpreteerd wordt. Een duidelijk voorbeeld van framing in de volgende afbeelding.

ziet. Er wel of kijker

Vraag aan de leerkrachten:

- Waar is de nadruk opgelegd door framing?

Slot

Met behulp van verschillende aspecten binnen de fotografie kun je er dus voor zorgen dat de ander naar het onderwerp kijkt zoals jij dat wilt. Je kunt een standpunt innemen en dit over brengen zonder dat de ander dat door hoeft te hebben. Het is dus belangrijk om kritisch te kijken naar wat er wel en niet in beeld staat en ook wat jou eigen referentiekader doet met hoe jij naar een onderwerp kijkt. Om de link naar de creatieve therapie hierin te leggen een beeldend therapeut krijgt altijd te maken krijgt met beelden die een ander maakt. Dit beeld interpreteer je als creatief therapeut vanuit jou referentiekader. De maker kan iets heel anders bedoelen daarom is het dan goed na te gaan wat er mee bedoelt is door dit te vragen aan de maker.

8. Opdrachten

<Opdracht 2 >

Maak in tweetallen, 2 portretfoto's van elkaar. Hou hierbij rekening met elementen als pathos, framing en belichting. Hiervoor hebben jullie 15 minuten.

Foto 1: De ander maakt een portret foto waarin te zien is hoe hij/zij jou ziet als leerkracht. Diegene bepaalt dus hoe je erop komt, wat er wel en niet in beeld staat

Foto 2: Je maakt een zelfportret foto waarin te zien is hoe jij jezelf ziet als leerkracht. Jij bepaalt wat en hoe je erop komt te staan.

Voor deze opdracht kun je gebruik maken van alles in en rondom de school. Voor wie interesse heeft in het lokaal is een witdoek met een lamp om studio foto's te maken.

Nabespreking

Leg foto 1 en 2 naast elkaar en beantwoord samen de volgende 2 vragen:

1. Wat zijn de verschillen en overeenkomsten?
2. Hoe komt dit verschil tot stand?

Er worden er 2 klassikaal naast elkaar op de beamer getoond en deze vragen worden gezamenlijk besproken. Dit zodat ik het kan sturen en de gedachten met meerdere gedeeld kunnen worden.

Om duidelijk te maken hoe een creatief therapeut hier mee te maken heeft geef ik nog even kort een uitleg. Als creatief therapeut zie je jezelf op een bepaalde manier. Je zet heel bewust je houding en vaardigheden in wanneer je therapie geeft. Toch is er altijd een deel van jezelf waar je geen invloed op hebt. Het kan zijn dat een kind iets in jou herkent waaraan het nare herinneringen heeft. Een kind kan hier sterk op reageren en dan kan de therapie moeizaam verlopen. Wanneer je als therapeut hier bewust van bent en hier naar vraagt dan kan het de reden van het moeizame verloop wegnemen.

Doel

Het doel van deze opdracht is om eerst te ontdekken wat de overeenkomsten en verschillen zijn tussen hoe je jezelf ziet en hoe de ander jou ziet. Op deze manier wil ik de leerkrachten laten ontdekken dat je wel zelf een beeld van iets kunt hebben maar een ander daar totaal anders tegen aan kan kijken. Soms zie jij dingen die de ander niet ziet of de ander ziet iets van jou waar jij je niet bewust van bent. De uitleg erbij over hoe een creatief therapeut hiermee te maken heeft van belang omdat de insteek van deze workshop is om de leerkrachten inzicht te geven over hoe een creatief therapeut werkt. Anders lijkt de opdracht puur gericht op de leerkrachten als persoon en het is juist de bedoeling om het breder te trekken.

< Opdracht 3 >

Maak 4 groepjes, elk groepje krijgt een envelop. De opdracht is dat elk groepje een foto maakt vanuit het gezichtspunt van het kind zoals de situatie in de envelop beschreven is. Hiervoor hebben jullie 20 minuten.

Envelop 1

Je staat voor de klas als leerkracht en bent iets nieuws aan het uitleggen. Bas zit in de klas, is al een keer blijven zitten en is een beetje de clown. Bas zit continu andere kinderen af te lijden ondertussen heb je hem al een paar keer gevraagd of hij wilde opletten. Je hebt geprobeerd hem bij de les te betrekken door hem vragen te stellen maar niets helpt. Hij blijft andere afleiden, beweegt continu op z'n stoel en is met z'n handen op tafel aan het tikken. Nu is de leerkracht flink geïrriteerd omdat Bas de hele les verstoort. Hoe reageer jij op Bas en hoe ziet Bas jou op dat moment?

Opdracht: Maak een foto vanuit het gezichtspunt van Bas.

Wat de leerkrachten niet weten en dus niet op de envelop staat is dat Bas zich niet kan concentreren omdat er veel problemen thuis zijn. Wanneer ik dat aan het eind van de opdracht vertel ben ik benieuwd naar hun reactie. Een onderliggend probleem is namelijk vaak het geval bij kinderen die "lastig" zijn in de klas. Goed voor leerkrachten is om te beseffen dat het hier niet om eigen falen gaat maar om de reden waarom het kind niet kan doen wat er van hem gevraagd wordt.

Envelop 2

Tijdens het buitenspelen zijn een aantal jongens aan het voetballen. Er is een meisje, Anouk langs de kant en ze wil ook mee doen maar durft niet goed want alleen jongens voetballen. Jij als leerkracht merkt dit op. Je vraagt de jongens of jij mee mag doen, de jongens reageren hier enthousiast op, dan vraag je of Anouk ook mee wil doen. Er gaan steeds meer kinderen mee doen met voetballen en er wordt leuk samen gespeeld. Af en toe leren een aantal kinderen jou wat trucjes. Hoe zien de kinderen jou als leerkracht op dat moment?

Opdracht: Maak een foto van de leerkracht vanuit het gezichtspunt van de kinderen.

Wat de leerkrachten hier niet weten is dat Anouk van haar vader niet op voetbal mag omdat het een jongens sport is. Ze durft niet mee te doen omdat haar vader heeft gezegd dat ze dan een jongentje zal worden.

Envelop 3

Tijdens de les handvaardigheid wordt er een clown gemaakt. Er is een voorbeeld zoals het clowntje hoort te zijn. Mees is een jongetje van 5 en hij maakt een heel ander clowntje dan het voorbeeld. Dan komt hij trots laten zien wat hij gemaakt heeft. Het lijkt echter in de verste verte niet op het voorbeeld. Hoe reageer jij hierop als leerkracht en hoe ziet Mees jou op dat moment?

Opdracht: Maak een foto van de leerkracht vanuit het gezichtspunt van Mees.

Wat de leerkrachten niet weten is dat Mees gister een sneeuwpop met zijn vader en zusje heeft gemaakt. De ronde kop van de clown deed hem denken aan een sneeuwpop en dat vond hij leuker om te maken en heeft dit gedaan.

Envelop 4

Jos is 10 jaar en is een heel stil jongentje in de klas. Hij komt overal wel met mee maar blinkt nergens echt in uit. Hij heeft weinig vriendjes en gaat vooral veel zijn eigen gang. Jij als leerkracht probeert hem meer bij de groep te betrekken. Dit doe je door hem complimenten te geven wanneer hij iets goed doet of aan de klas laten zien wat hij gemaakt heeft en je besteed hier veel aandacht aan. Hoe ziet Jos jou wanneer je hem een compliment geeft?

Opdracht: Maak een foto van de leerkracht vanuit het gezichtspunt van Jos.

Wat de leerkrachten niet weten is dat de hond van Jos ziek is en Jos daar heel verdrietig van is. Zijn vader heeft gezegd dat hij dood ging maar Jos wil niet dat zijn hond dood gaat. Hierdoor zit Jos niet lekker in zijn vel en gedraagt hij zich rustig en op de achtergrond.

Nabespreking

Per groepje worden de foto's gepresenteerd. Eerst wordt naar de foto gekeken en mogen er reacties op komen. De anderen gaan kijken wat de foto oproept. Vervolgens vertelt het groepje het verhaal en reageert op de reacties. Daarin worden ook de gedachtegangen verteld. Waarom heb je de foto zo gemaakt, waar heb je gebruik van gemaakt en hoe kom je aan deze gedachten. Per groepje worden de volgende vragen beantwoord:

- Hoe kan je in de foto zien hoe het kind denkt over de leerkracht?
- Hoe komt het dat het kind zich zo gedraagt als het zich gedraagt?

(Na deze vraag komt de envelop met de reden van het gedrag van het kind tevoorschijn.)

Om de link te leggen naar de creatieve therapie geef ik de volgende uitleg. Het gedrag van het kind roept bij jou een reactie op. Als creatief therapeut moet je bewust zijn dat in verschillende situaties je verschillend op een kind kunt reageren. Het gaat er altijd om dat je manier van reageren efficiënt is. Efficiënt reageren kan door op de oorzaak van het gedrag te reageren. Het gedrag van het kind komt ergens vandaan, het gedraagt zich nooit maar zo op een bepaalde manier. Belangrijk is om erachter te komen als therapeut waar dit gedrag vandaan komt.

Doel

Door herkenbare, makkelijk in te beelden situaties te gebruiken voor de leerkrachten kunnen ze zich gemakkelijk inleven in de gevoelens van de leerkracht. Om het dan om te buigen naar hoe het kind dit ervaart is een stap die leerkrachten niet altijd gewend zijn te maken. Het doel is om bewust te worden van het gedrag hoe jij dat interpreteert en hier op reageert. Het inzicht dat je hierdoor juist de plank mis kunt slaan is zeer van belang.

9. Samenvatting

Als creatief therapeut werk je automatisch met de creatief therapeutische driehoek bestaande uit de segmenten, medium, cliënt en therapeut. Deze segmenten zijn alle drie van belang voor de totstandkoming van de therapie. Belangrijk in het werken met het materiaal is dat het kind ervaart dat het de vrijheid heeft om te doen wat hij/zij wil doen. Het is het werk van het kind en als creatief therapeut moet je hier niet in gaan interpreteren maar vragen naar wat het kind er mee bedoelt. Het is dus belangrijk eerst te kijken naar wat er gebeurt, vervolgens vragen wat het kind er mee bedoelt en als laatst komt de interpretatie.

Een ander aspect dat een grote rol speelt binnen de therapie is welke behoeften het kind heeft. Wat is wel en niet vervuld waardoor het dit gedrag vertoont.

Als laatst de interactie die er plaats vindt tussen therapeut en kind zorgt er voor of en welk effect de therapie op het kind heeft. Doordat interactie zo belangrijk is en het kind er veel profijt bij heeft wanneer hij/zij buiten de therapie ook hetzelfde benadert wordt is overleg tussen leerkracht en creatief therapeut van groot belang. Ze kunnen elkaar aanvullen en van informatie voorzien die in beide gevallen zorgen voor verbetering van de situatie voor het kind.

Ik wil jullie vragen straks de enquête in te vullen ter evaluatie van mijn workshop.

Zijn er nog vragen?

Bijlage 2 : Wat voor meisje zie je?

Vraag 1: *Wat zie je voor een meisje op de foto?*

Vraag 2: *Waar gelooft ze in?*

Vraag 3: *Studeert of werkt ze?*

Vraag 4: *Ziet ze er gelukkig uit, is ze gelukkig?*

Vraag 6: *Hoe komt het dat je deze antwoorden geeft?*

Bijlage 3 : Enquête

6. Hoeveel kennis had u over creatieve therapie voor aanvang van de workshop?
- ☐ Geen
 - ☐ Een beetje, ik had er al wel eens over gehoord
 - ☐ Veel, ik wist al hoe het in zijn werk ging
7. Wat vond u van de verkregen informatie uit de workshop?
- ☐ Nuttig
 - ☐ Niet nuttig
 - ☐ Anders _____
8. In hoe verre heeft de ervaring van de workshop aangesloten op uw beroep als vakleerkracht?
- ☐ Veel
 - ☐ Gemiddeld
 - ☐ Weinig
 - ☐ Niet
9. Kunt u nu naar de workshop situaties bedenken waarin u een creatief therapeut kunt inzetten?
- ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Misschien
10. Kunt u ervaringen uit de workshop gebruiken in uw beroepspraktijk?
- ☐ Ja
 - ☐ Nee
 - ☐ Misschien
 - ☐ Anders _____

Overige opmerkingen:
